

# Universitätsbibliothek Wuppertal

## **Stoicorum veterum fragmenta**

Chrysippi fragmenta moralia

**Arnim, Hans von**

**Lipsiae, 1903**

Ethica V. De virtute

---

**Nutzungsrichtlinien** Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechteinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechteinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2776](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2776)

## Ethica V.

### De virtute.

#### § 1. Qualis sit virtus.

197 Diog. Laërt. VII 89. τήν τε ἀρετὴν διάθεσιν εἶναι ὁμο-  
5 λογουμένην.

90. ἀρετὴ δέ τοι ἡ μὲν τις κοινῶς παντὶ τελείωσις, ὥσπερ ἀνδριάντος·  
καὶ ἡ ἀθεώρητος, ὥσπερ ὑγίεια· καὶ ἡ θεωρηματική, ὥς φρόνησις.

198 Cicero Tusc. disp. IV 34. virtus est adfectio animi con-  
stans conveniensque, laudabiles efficiens eos, in quibus est.  
(ibid. paulo post) ipsa virtus brevissime recta ratio dici potest.

10 199 Commenta Lucani p. 75 Usener. Prudentiae nulla fit mentio,  
sed ut dixi per „honestum“ generalis virtus ipsa explicatur, cuius haec  
definitio est: „habitus consentiens vitae.“ sed potest per analogiam,  
si alias nominat, et illam significare. nam qui generalem, habet et spe-  
15 ciales, qui speciales et generalem virtutem.

200 Seneca epistul. ad Lucil. 31, 8. Huc et illud accedat, ut per-  
fecta virtus sit aequalitas ac tenor vitae per omnia consonans  
sibi, quod non potest esse, nisi rerum scientia contingit et ars, per quam  
humana ac divina noscantur.

20 200a Seneca ep. 76, 9. In homine quid proprium est? ratio: hac  
antecedit animalia, deos sequitur. ratio ergo perfecta proprium bonum est,  
cetera illi cum animalibus satisque communia sunt.

ibid. 10. Quid in homine proprium? ratio. haec recta et consum-  
mata felicitatem hominis implevit. ergo si omnis res, cum bonum suum  
25 perfecit, laudabilis est et ad finem naturae suae pervenit, homini autem  
suum bonum ratio est, si hanc perfecit, laudabilis est et finem naturae  
suae tetigit. haec ratio perfecta virtus vocatur eademque honestum  
est. Id itaque unum bonum est in homine, quod unum hominis est.

201 Anonymus in Aristot. Eth. Nicom. (Comm. graec. Vol. XX) ed.  
30 Heylb. p. 128, 5. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ πρὸ τῶν Στωϊκῶν ἦν ἡ δόξα αὕτη, ἡ  
τὰς ἀρετὰς ἐν ἀπαθείᾳ τιθεῖσα.

202 Philo Leg. Alleg. I § 56 Vol. I p. 75, 6 Wendl. (de arboribus  
horti Edem locutus). ἔστι δὲ ταῦτα αἱ τε κατὰ μέρος ἀρεταὶ καὶ αἱ κατ'

6 τοι om. P. 7 Ad hanc distinctionem cf. III n. 95 μεγαλοφυχίαν δὲ  
καὶ δώμην καὶ ἰσχὺν ψυχῆς οὗτ' ἐπιστήμας τινῶν εἶναι οὗτε τέχνας. III n. 278.

αὐτὰς ἐνέργειαι, καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ λεγόμενα παρὰ τοῖς φιλοσοφοῦσι καθήκοντα. § 57. ἔναι γὰρ τῶν τεχνῶν θεωρητικαὶ μὲν εἰσιν, οὐ πρακτικαὶ δέ, γεωμετρία ἀστρονομία, ἔναι δὲ πρακτικαὶ μὲν, οὐ θεωρητικαὶ δέ, τεκτονική, χαλκευτική καὶ ὅσαι βάνανσοι λέγονται. ἡ δὲ ἀρετὴ καὶ θεωρητικὴ ἐστὶ καὶ πρακτικὴ. καὶ γὰρ θεωρίαν ἔχει, ὅποτε καὶ ἡ ἐπ' αὐτὴν ὁδὸς φιλοσοφία διὰ τῶν τριῶν αὐτῆς μερῶν, τοῦ λογικοῦ, τοῦ ἡθικοῦ, τοῦ φυσικοῦ. καὶ πρᾶξιν· ὅλου γὰρ τοῦ βίου ἐστὶ τέχνη ἡ ἀρετὴ, ἐν ᾗ καὶ αἱ σύμψασαι πράξεις. Ἀλλὰ καίτοι θεωρίαν ἔχουσα καὶ πρᾶξιν, πάλιν ἐν ἐκατέρῳ ὑπερβάλλει κατὰ τὸ κρεῖττον. Καὶ γὰρ ἡ θεωρία τῆς ἀρετῆς παγκάλῃ καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ χρῆσις περιμέλῃς.<sup>10</sup>

203 Simplicius in Aristot. categ. f. 58A ed. Bas. εἰ μὲν γὰρ ὡς οἱ Στωϊκοὶ ἀποδιδόσκει δυνάμεις ἐστὶν ἡ πλειόνων ἐποιστικὴ συμπτωμάτων, ὡς ἡ φρόνησις τοῦ τε φρονίμως περιπατεῖν καὶ τοῦ φρονίμως διαλέγεσθαι, ἔδονται κατὰ τὸν τοιοῦτον διορισμὸν καὶ αἱ νῦν λεγόμεναι ἀδυναμῖαι δυνάμεις· καὶ γὰρ αἱ ἀτεχναὶ πλείονα διαπτώματα ἐπιφέρουσιν. εἰ μὲντοι κατ' ἄλλην διάταξιν τῶν Στωϊκῶν λέγοιτο δυνάμεις ἡ πλειόνων ἐποιστικὴ συμπτωμάτων καὶ κατακρατοῦσα τῶν ὑποτασσομένων ἐνεργειῶν, καὶ οὕτως ἐφαρμόττει ὁ τοῦ Πλωτίνου ὅρος. καὶ γὰρ ἡ κακία ἀδυναμία οὐσα κατὰ τὸν τῶν Στωϊκῶν ὅρον κατακρατεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν· καὶ αἱ μέσαι τέχναι, ὡς ἐν ἀποπλάττονσαι τοῦ βεβαίως ἐνεργεῖν, ὅμως τοιαῦτα εἰσιν, ἀφ' ὧν τὸ ἔχον δύναται ἢ δύναται, ὥστε αἱ τοιαῦτα ἀδυναμῖαι περιέχονται ἐν τῇ κατὰ τὴν ποιότητα δυνάμει.<sup>20</sup>

204 Alexander Aphrod. de anima libri mant. p. 167,4 Bruns. τὸ δὲ φάναι „ὥσπερ τὴν αὐλητικὴν παντὶ τῷ δοθέντι μέλει ὁρθῶς δύνασθαι χρῆσθαι, οὕτως καὶ τὴν ἀρετὴν παντὶ πράγματι“ ὕμεις μὲν ἐστε, προσδιασταλτέον δὲ etc.

205 Alexander Aphrod. de anima libri mant. p. 167,9 Bruns. ἔτι οὐκ „ἐπεὶ πᾶσιν τοῖς πράγμασιν καλῶς χρῆται (scil. ἡ ἀρετὴ)“ ἥδη καὶ „ἡ παντὸς χρῆσις εὐδαιμονική.“

206 Proclus in Plat. Timaeum p. 18C. Schneider. μειζόνως τὸ τῆς ἀρετῆς δείκνυσσι μέγεθος ὁ πόλεμος τῆς εἰρήνης, ὡς καὶ τῆς κυβερνητικῆς αἱ τρικυμῖαι καὶ ὁ κλύδων, καὶ ὅλως αἱ περιστάσεις, ὡς καὶ οἱ Στωϊκοὶ λέγειν εἰώθασι „ὁδὸς περιστάσιν καὶ λάβε τὸν ἄνδρα.“ τὸ γὰρ ἀήττητον ὑπὸ τῶν τοῦς ἄλλους καταδουλουμένων τῆς ζωῆς δηλοῖ παντάπασιν ἄξιαν.

207 Philo quaest. et solut. in Genesin IV 11 (p. 254 Aucher). Ad interrogationem ergo respondet (scil. intellectus): Ecce virtus non tantum in me intellectu est, verum etiam in vacuo securoque tabernaculo corporis, extendens se usque ad sensus aliaque instrumenta partialia. Nam video secundum virtutem et audio, olfacio, gusto, tango ceterosque motus exerceo secundum prudentiam, castitatem, fortitudinem et iustitiam.<sup>40</sup>

208 Stobaeus ecl. II 100,15 W. Τὴν δ' ἀρετὴν πολλοῖς ὀνόμασι προσαγορεύουσιν. Ἀγαθὸν τε γὰρ λέγουσιν αὐτήν, ὅτι ἄγει ἡμᾶς ἐπὶ τὸν ὁρθὸν βίον· καὶ ἀρεστόν, ὅτι δοκιμαστόν ἐστιν ἀνυπόπτως· καὶ πολλοῦ

1 κατὰ ταύτας UFL. 2 θεωρηματικαὶ hic et in seq. UF. 7 καὶ πρᾶξιν MAP καὶ πράξεις Arm. καὶ αἱ πράξεις UFL. 34 ultima verba corrupta sunt, τῆς ζωῆς sensu caret. 42 ὀνομάσαι libri, corr. Canter. 44 post ὅτι lacunam statuit Usener.

ἄξιον, <ὅτι> ἀνυπέρβλητον ἔχει τὴν ἀξίαν· καὶ σπουδαῖον, ἄξιον γὰρ εἶναι πολλῆς σπουδῆς· καὶ ἐπαινετόν, εὐλόγως γὰρ ἂν τις αὐτὴν ἐπαινοίη· καὶ καλόν, ὅτι πρὸς ἑαυτὴν καλεῖν πέφυκε τοὺς ὀρεγομένους αὐτῆς· καὶ συμφέρον, φέρειν γὰρ τοιαῦτα ἃ συντείνει πρὸς τὸ εὖ ζῆν· καὶ χορήσι-  
 5 μόν, ὅτι ἐν τῇ χορείᾳ ὠφέλιμόν ἐστι· καὶ αἰρετόν, συμβαίνειν γὰρ ἀπ' αὐ-  
 τῆς ἃ εὐλόγως ἐστὶν αἰρεῖσθαι· καὶ ἀναγκαῖον, ὅτι παροῦσά τε ὠφελεῖ  
 καὶ μὴ παρούσης οὐκ ἔστιν ὠφελεῖσθαι· καὶ λυσιτελέας, τὰς γὰρ ἀπ' αὐτῆς  
 ὠφελείας κρείττους εἶναι τῆς πραγματείας τῆς εἰς ταύτας συντεινούσης· καὶ  
 αὐταρκεῖς, ἐξαρκεῖν γὰρ τῷ ἔχοντι· καὶ ἀνευδεῖς, ὅτι ἐνδεῖας ἀπαλλάττει  
 10 πάσης· καὶ ἀποχρῶν διὰ τὸ ἐν τῇ χρήσει ἱκανὸν εἶναι καὶ διατείνειν εἰς  
 πᾶσαν τὴν κατὰ τὸν βίον χορείαν.

209 Philo quod det. potiori insidiari soleat § 72 Vol. I p. 274, 30  
 Wendl. Ἀποκναλῶσι γοῦν ἡμῶν τὰ ὄτα (scil. οἱ σοφισταί) τὴν δικαιοσύνην  
 κοινωνικόν, τὴν σωφροσύνην συμφέρον, τὴν ἐγκράτειαν ἀστεῖον, τὴν εὐσέ-  
 15 βειαν ὠφελιμώτατον, τὴν ἄλλην ἀρετὴν ὑμεινιώτατόν τε καὶ σωτήριοιον ἀπο-  
 φαίνοντες· καὶ πάλιν τὴν ἀδικίαν ἄσπονδον, τὴν ἀκολασίαν νοσερόν, τὴν  
 ἀσέβειαν ἐκθεσμον, τὴν ἄλλην κακίαν βλαβερώτατον διεξιόντες.

210 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 26 p. 1046c. ἐν πολλοῖς  
 πάλιν εἶρηκεν, ὡς „οὐδ' <ἂν> τὸν δάκτυλον καθήκοι προτείνειν χάριν  
 20 ἀμεριαίας φρονήσεως, καθάπερ ἀστραπῆς διερχομένης.“ Ἀρκέσει δὲ  
 παραθεῖναι τὰ ἐν τῷ ἔκτῳ τῶν Ἡθικῶν Ζητημάτων ὑπ' αὐτοῦ  
 γεγραμμένα περὶ τούτων· ὑπειπὼν γὰρ ὡς „οὔτε πᾶν ἀγαθὸν ἐπίσης  
 εἰς χαρὰν πίπτει, οὔτε πᾶν κατόρθωμα εἰς σεμνολογίαν,“  
 ἐπενήνοχε ταῦτα· „Καὶ γὰρ εἰ μόνον μέλλοι ἀμερῇ χρόνον ἢ τὸν  
 25 ἔσχατον ἔξειν φρόνησιν, οὐδ' ἂν τὸν δάκτυλον καθήκοι ἐκτεῖ-  
 ναι ἔνεκα τῆς οὕτω παρεσομένης φρονήσεως.“

Plutarchus de comm. not. cp. 8 p. 1062a. πάλιν „οὐδὲν εἶναι  
 φασιν ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου· τί γὰρ, ἂν μέλλοντι ναυαγεῖν εὐ-  
 30 θύς ἢ κατακρημνίζεσθαι φρόνησις ἐπιγένηται; τί δ' ἂν ὁ Λίχας, ὑπὸ  
 τοῦ Ἡρακλέους ἀποσφενδονώμενος, εἰς ἀρετὴν ἐκ κακίας μεταβάλλῃ;“

211 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 13 p. 1038f. Ἐπαινεῖν δὲ  
 μὴ πᾶν τὸ πραττόμενον κατ' ἀρετὴν κελεύων, ἐμφαίνει τινὰ τῶν κατορ-  
 θωμάτων διαφοράν· λέγει δὲ οὕτως ἐν τῷ περὶ τοῦ Διός· „Ἐργων  
 γὰρ κατὰ τὰς ἀρετὰς ὄντων οἰκείων, ἔστι τὰ προενεχθέντα  
 35 καὶ τούτων· οἷον ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν, καὶ ἐγκρα-  
 τῶς ἀποσχέσθαι δυσθανατώσεως γράος, καὶ ἀπροπτῶτως ἀκοῦ-  
 ραι τοῦ τὰ τρία τέσσαρα [μὴ] εἶναι τελέως, τίνα ἐμφαίνει ψυ-  
 χρίαν ὁ διὰ τῶν τοιούτων ἐπαινεῖν τινὰς ἐγχειρῶν καὶ ἐγκω-  
 μιάζειν;“

40 212 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 13 p. 1039a. Ὅμοια δ'

1 ὅτι add. Heeren. 8 ταῦτα libri, corr. Canter. 19 ἂν add. Wy.  
 34 οἰκείων Wy., οἰκείων libri. 37 μὴ seclusi. || τελέως libri, λέγοντος proba-  
 biliter Wil.

εἴρηται τούτοις ἐν τῷ τρίτῳ περὶ θεῶν. „Ἐτι γὰρ οἶμαι, φησί, τοὺς ἐπαίνους ἀλλοτριώσεσθαι κατὰ τὰ τοιαῦτα τῶν συμβαινόντων ἀπ' ἀρετῆς, οἷον δυσθανατώσεως γράδος ἀποσχέσθαι, καὶ καρτερῶς ὑπομεῖναι μυίας δητμόν.“

Plutarchus de comm. not. ep. 6 p. 1061a. Λέγει δὲ καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς συγγράμματι καὶ τῷ τρίτῳ περὶ θεῶν, „ψυχρὸν εἶναι καὶ ἄτοπον καὶ ἀλλότριον τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπ' ἀρετῆς συμβαινόντων ἐπαινεῖν, ὅτι δῆγμα μυίας ἀνδρείως ὑπέμεινε καὶ δυσθανατώσεως γράδος ἀπέσχετο σωφρόνως.“

213 Plutarchus de comm. not. ep. 7 p. 1061c. ὁ γὰρ σοφὸς αὐτοῖς 10 καὶ φρόνιμος ἐν πολλαῖς καταλήψεσι καὶ μνήμασι καταλήψεων γεροντὸς ὀλίγας πρὸς αὐτὸν ἡγεῖται· τῶν τ' ἄλλων οὐ πεφροντικῶς οὐδ' ἔλαττον ἔχειν οὐδὲ πλεον οἶται, μνημονεύων ὅτι πέρυσι κατάληψιν ἔλαβε πταρνυμένου Δίονος ἢ σφαιρίζοντος Θέωνος. καίτοι πᾶσα κατάληψις ἐν τῷ σοφῷ καὶ μνήμη τὸ ἀσφαλὲς ἔχουσα καὶ βέβαιον εὐθύς ἐστὶν ἐπιστήμη καὶ ἀγαθὸν 15 μέγα καὶ μέγιστον.

## § 2. Quomodo virtus existat in homine.

214 Anecdota graeca Paris. ed. Cramer Vol. I p. 171 (Quomodo homines boni et mali fiant?). Ἀριστοτέλης δὲ φύσει καὶ ἔθει καὶ λόγῳ· ἀμέλει καὶ οἱ Στωϊκοί· τέχνη γὰρ ἡ ἀρετή. πᾶσα δὲ τέχνη σύστημα ἐκ θεωρημάτων συγγεγυμνασμένων· καὶ κατὰ μὲν τὰ θεωρήματα ὁ λόγος· κατὰ δὲ τὴν συγγυμνασίαν τὸ ἔθος· φύσει δὲ πάντες πρὸς ἀρετὴν γεννώμεθα, καθ' ὅσον ἀφορμὰς ἔχομεν etc.

215 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 31 p. 1048d. εἴτερ οὖν ὁ θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν 25 ἐστὶν etc. Καίτοι εἰ μὲν δύνανται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοί, οὐκ εἰσι χρηστοὶ μὴ παρέχοντες· εἰ δὲ μὴ δύνανται ποιεῖν ἀγαθοὺς, οὐδ' ὠφελεῖν δύνανται, μηδενὸς γε τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ μηδ' ὠφελίμου, τὸ δὲ τοὺς ἄλλως γενομένους ἀγαθοὺς κρίνειν κατ' ἀρετὴν ἢ ἰσχύ· οὐδὲν ἐστὶ· καὶ γὰρ τοὺς θεοὺς οἱ ἀγαθοὶ κρίνουσι κατ' ἀρετὴν καὶ ἰσχύ· ὥστε μηδὲν μᾶλλον 30 ὠφελεῖν ἢ ὠφελείσθαι τοὺς θεοὺς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

216 Lactant. div. instit. VI 9. Si autem virtus (ut ab his rectissime dicitur) capessenda est, quia constet ad eam nasci hominem etc.

217 Simplicius in Aristot. categ. f. 62Γ' ed. Bas. καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ 35 τῆς Στοᾶς πρὸς μὲν τὰς τέχνας ἐπιτηδειότητα μόνην ἀπέλιπον τὴν ἀπλῶς οὕτως θεωρουμένην, πρὸς δὲ τὰς ἀρετάς τὴν ἀξιόλογον προκοπὴν ἐκ φύσεως προϋπάρχειν ἀπεφήναντο, ἣν καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου φυσικὴν ἀρετὴν ἐκάλουν.

218 Origenes contra Celsum VIII 52 Vol. II p. 267, 15 Kō. (p. 780 40 Del.). οὐδὲ γὰρ τὰς κοινὰς ἐννοίας περὶ καλῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ δικαίων <καὶ ἀδίκων> εὗροι τις ἂν πάντως ἀπολωλεκότας.

219 Seneca ep. 49, 11. dociles natura nos edidit et rationem dedit imperfectam, sed quae perfici posset.

220 Cicero de legibus I 9, 27. ipsam per se naturam longius progredi, quae etiam nullo docente, profecta ab iis, quorum ex prima et inchoata intelligentia genera cognovit, confirmat ipsa per se rationem et perficit.

221 Clemens Al. Strom. IV 6 p. 575 Pott. τὴν δὲ μεταστροφὴν τὴν ἐπὶ τὰ θεῖα οἱ μὲν Στωϊκοὶ ἐν μεταβολῇ φασὶ γίνεσθαι, μεταβαλλούσης τῆς ψυχῆς εἰς σοφίαν.

222 Philo quis rer. div. heres § 299 Vol. III p. 68, 7 Wendl. πρῶτος μὲν γὰρ ἀριθμὸς καθ' ὃν οὔτε ἀγαθῶν οὔτε κακῶν ἔννοιαν λαβεῖν ἔστιν, ἀτυπώτου τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης, δεύτερος δὲ καθ' ὃν φορᾷ τῶν ἀμαρτημάτων χρώμεθα, τρίτος δ' ἐν ᾧ θεραπευόμεθα, τὰ νοσερὰ διωδιόμενοι καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἀφελόμενοι, τέταρτος δὲ ἐν ᾧ παντελοῦς ὕψους καὶ ὥσεως μεταποιούμεθα, ὁπότε ἀποστρεφόμενοι τὰ φαντα τοῖς καλοῖς ἐγγχεῖν δοκοῦμεν, πρότερον δὲ οὐκ ἔξεστι.

223 Diog. Laërt. VII 91. διδακτὴν τε εἶναι αὐτὴν (λέγω δὲ τὴν ἀρετὴν) καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Τέλους φησὶ — — — ὅτι δὲ διδακτὴ ἔστι δῆλον ἐκ τοῦ γίνεσθαι ἀγαθοῦς ἐκ φανύων.

224 Clemens Al. Strom. VII 3 p. 839 Pott. οὔτε γὰρ φύσει τὴν ἀρετὴν γεννώμεθα ἔχοντες οὔτε γενομένοις ὥσπερ ἄλλα τινὰ τῶν τοῦ σώματος μερῶν φυσικῶς ὑστερον ἐπιγίγνεται· ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἦν ἔθ' ἐκούσιον οὐδὲ ἐπαινετόν· οὐδὲ μὴν ἐκ τῆς τῶν συμβάντων [καὶ] ἐπιγενομένης συνηθείας, ὃν τρόπον ἡ διάλεκτος, τελειοῦται ἢ ἀρετὴ· σχεδὸν γὰρ ἡ κακία τοῦτον ἐγγίγνεται τὸν τρόπον· οὐ μὴν οὐδὲ ἐκ τέχνης τινὸς ἦτοι τῶν ποριστικῶν ἢ τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτικῶν ἢ γνώσεως περιγίγνεται· ἀλλ' οὐδ' ἐκ παιδείας τῆς ἐγκυκλίου etc.

225 Clemens Al. Strom. I p. 336 Pott. οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ οἱ καλοὶ ἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἱατροὶ καὶ κυβερνήται.

paulo post: τὸ δ' ἄλλους παρ' ἄλλους εὖ πεφυκέναι πρὸς ἀρετὴν ἐπιτηδεύματα μὲν τινὰ τῶν οὕτω πεφυκῶτων παρὰ τοὺς ἐτέρους ἐνδείκνυται· τελειότητα δὲ κατ' ἀρετὴν οὐδ' ἠντινοῦν τῶν ἁμείνων φύντων κατηγορεῖ, ὁπότε καὶ οἱ κακῶς πεφυκότες πρὸς ἀρετὴν τῆς προσηκούσης παιδείας τυχόντες ὡς ἐπίπαν καλοκάγαθίας ἦνυσαν· καὶ αὖ τὰ ἐναντία οἱ ἐπιτηδείως φύντες ἀμελεῖα γέγονασι κακοί. Φύσει δ' αὖ κοινωνικοὺς καὶ δικαίους ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν, ὅθεν οὐδὲ τὸ δίκαιον ἐκ μόνης φαίνεσθαι τῆς θέσεως ῥητέον· ἐκ δὲ τῆς ἐντολῆς ἀναξωπυρεῖσθαι τὸ τῆς δημιουργίας ἀγαθὸν νοητέον, μαθήσει παιδευθείσης τῆς ψυχῆς ἐθέλειν αἰρεῖσθαι τὸ κάλλιστον.

226 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 13 p. 1038e. Ἐτι τὸ μὲν λέγειν αὐτὸν ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς „αὔξεσθαι τὰς ἀρετὰς καὶ διαβαίνειν“ ἀφίημι, μὴ δόξω τῶν ὀνομάτων ἐπιλαμβάνεσθαι, καίτοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ Χρυσίππου δάκνοντος.

227 Philo de Moyse lib. III Vol. II Mang. p. 162. οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἐκάστη γὰρ συμβέβηκεν εἶναι καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος, ἀρχὴν μὲν ὅτι οὐκ ἐξ ἐτέρας δυνάμεως, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς φύεται· τέλος δὲ ὅτι πρὸς αὐτὴν ὁ κατὰ φύσιν βίος σπεύδει.

§ 3. De perversione rationis  
(διαστροφή).

5

228 Diog. Laërt. VII 89. διαστρέφεσθαι δὲ τὸ λογικὸν ζῷον ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν ἔξωθεν πραγμάτων πιθανότητας, ποτὲ δὲ διὰ τὴν κατήχησιν τῶν συνόντων, ἐπεὶ ἡ φύσις ἀφορμὰς δίδωσιν ἀδιαστρόφους. 10

229 Chalcidius ad Timaeum ep. 165. Dicunt porro non spontanea esse delicta, ideo quod omnis anima particeps divinitatis naturali adpetitu bonum quidem semper expetit, errat tamen aliquando in iudicio bonorum et malorum. namque alii nostrum summum bonum voluptatem putant, divitias alii, plerique gloriam et omnia magis quam ipsum verum bonum. 15 Est erroris causa multiplex. Prima quam Stoici duplicem perversionem vocant. haec autem nascitur tam ex rebus ipsis quam ex divulgatione famae. Quippe mox natis exque materno viscere decidentibus provenit ortus cum aliquo dolore, propterea quod ex calida atque umida sede ad frigus et siccitatem aëris circumfusi migrent. Adversum quem dolorem frigusque puerorum opposita est, medicinae loco, artificiosa obstetricum provisio, ut aqua calida confoveantur recens nati adhibeanturque vices et similitudo materni gremii ex calefactione atque fotu, quo laxatum corpus tenerum delectatur et quiescit. Ergo ex utroque sensu, tam doloris quam delectationis, opinio quaedam naturalis exoritur, omne suave ac delectabile bonum, contraque quod dolorem adferat malum esse atque vitandum. cp. 166. Par atque eadem habetur sententia de indigentia quoque et exsuratione, blanditiis obiurgationibusque, cum aetatis fuerint auctioris. proptereaque confirmata eadem aetate in anticipata sententia permanent: omne blandum bonum, etiamsi sit inutile, 20 omne etiam laboriosum, etiamsi commoditatem adferat, malum existimantes. Consequenter divitias, quod praestantissimum sit in his instrumentum voluptatis, eximie diligunt, gloriamque pro honore amplexantur. Natura quippe omnis homo laudis atque honoris est adpetens. est enim honor sapientiae viri sciunt, quam et cuiusmodi debeant excolere virtutem. Vultus vero imperitum propter ignorationem rerum pro honore gloriam popularemque existimationem colunt. pro virtute vero vitam consecantur voluptatibus delibutam, potestatem faciendi quae velint regiam quandam esse eminentiam existimantes: natura siquidem regium animal est homo, 25 et quia regnum semper comitatur potestas, potestati quoque regnum obsequi suspicatur, cum regnum sit iusta tutela parentum. simul quia beatum necesse est libenter vivere, putant etiam eos, qui cum voluptate

2 ἀρχὴν scripsi, ἀρχῇ vulg. 9 ὅτε μὲν B. || πραγμάτων Bake, πραγμα-  
τειῶν libri. || ὅτε δὲ B.

vivant, beatos fore. Talis error est, opinor, qui ex rebus ortus hominum animos possidet. cp. 167. ex divulgatione autem succedit errori supra dicto ex matrum et nutricum votis de divitiis gloriaque et ceteris falso putatis bonis insusurratio, in terriculis etiam, quibus tenera aetas vehementius commovetur, nec non in solaciis et omnibus huiusmodi perturbatio. Quin etiam corroboratarum mentium delinitrix poetica et cetera scriptorum et auctorum opera magnifica quantam animis rudibus invehunt, iuxta voluptatem laboremque, inclinationem favoris? Quid? pictores quoque et fictores, nonne rapiunt animos ad suavitatem ab industria? Maxima vero vitiorum excitatio est in corporis atque animi concretionem, quorum abundantia vel indigentia propensiores ad libidinem aut iracundiam sumus. His accedunt vitae ipsius agenda sortisque discrimina, aegritudo, servitium inopiaque rerum necessariorum, quibus occupati ab studiis honestis ad consentanea vitae institutae officia deducimur atque a cognitione veri boni revocamur. Opus est ergo futuris sapientibus tam educatione liberali praeceptisque ad honestatem ducentibus quam eruditione a vulgo separata, videndaque iis et spectanda sunt lecta omnia quae protelent ad sapientiam.

(Cum hac Stoica disputatione cf. verba Diogenis L. VII 89. διαστροφῆσθαι δὲ τὸ λογικὸν ζῶον ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν ἑξωθεν πραγμάτων πιθανότητας, ποτὲ δὲ διὰ τὴν κατήχησιν τῶν συνόντων· ἐπεὶ ἡ φύσις ἀφορμὰς δίδωσιν ἀδιαστροφούς.)

229a Galen de H. et Plat. decr. V 5 (165) p. 437 Mū. καὶ πρῶτον γε — — προχειρισώμεθα τὸ περὶ τῆς τῶν παιδῶν διοικήσεως. οὔτε γὰρ ὑπὸ λόγου τὰς ὁμὰς αὐτῶν ἐπιτροπεύεσθαι δυνατόν εἶπεν (οὐ γὰρ ἔχουσιν ἤδη τὸν λόγον) οὔθ' ὥς οὐ θυμοῦται τε καὶ λυπεῖται καὶ ἡδεται καὶ γελᾷ καὶ κλαίει καὶ τοιαῦθ' ἕτερα πάθη πάσχει μυρία. πολὺν γὰρ δὴ καὶ πλείων καὶ σφοδρότερα τὰ πάθη τοῖς παιδίοις ἐστὶν ἢ τοῖς τελείοις. οὐ μὴν ἀκολουθεῖ γε ταῦτα τοῖς Χρυσίππου δόγμασιν, ὥσπερ οὐδὲ τῷ μηδεμίαν οἰκείωσιν εἶναι φύσει πρὸς ἡδονὴν ἢ ἀλλοτρίωσιν πρὸς πόνον. — — — — — τριῶν οὖν τούτων ἡμῖν οἰκειώσεων ὑπαρχουσῶν φύσει καθ' ἕνα στον τῶν μορίων τῆς ψυχῆς εἶδος, πρὸς μὲν τὴν ἡδονὴν διὰ τὸ ἐπιθυμητικόν, πρὸς δὲ τὴν νίκην διὰ τὸ θυμοειδές, πρὸς δὲ τὸ καλὸν διὰ τὸ λογικόν, Ἐπίκουρος μὲν τὴν τοῦ χειρίστου μορίου τῆς ψυχῆς οἰκείωσιν ἐθεάσατο μόνην, ὁ δὲ Χρυσίππος τὴν τοῦ βελτίστου, φάμενος ἡμᾶς οἰκειοῦσθαι πρὸς μόνον τὸ καλόν, ὅπερ εἶναι δηλονότι καὶ ἀγαθόν. ἀπάσας δὲ τὰς τρεῖς οἰκειώσεις θεάσασθαι μόνοις τοῖς παλαιοῖς ὑπῆρξε φιλοσόφοις. ἐάσας οὖν τὰς δύο ὁ Χρυσίππος εἰκότως ἀπορεῖν ἐρεῖ τῆς κατὰ τὴν κακίαν γενέσεως, οὔτ' αἰτίαν ἔχων εἰπεῖν αὐτῆς, οὔτε τρόπους τῆς συστάσεως, οὔθ' ὅπως ἀμαρτάνει τὰ παιδία δυνάμενος ἐξευρεῖν, ἅπερ εὐλόγως, οἶμαι, πάντα καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτοῦ καταμέμφεται καὶ ἐλέγχει. Sequitur Posidonii contra Chr. argumentatio. ἀλλὰ μὴν ὁράται γε, κὰν χρηστοῖς ἔθουσι ἐντρέφῃται καὶ προσηκόντως παιδεύηται, πάντως αὐτὰ φάσκοντι σοφοὺς ἄνδρας αὐτὸ καὶ ὁ Χρυσίππος ὁμολογεῖ. καίτοι γ' ἐνῆν αὐτῷ ὑπεριδόντι τῶν ἐναργῶς φαινομένων αὐτὸ μόνον ὁμολογῆσαι τὸ ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσιν ἀκόλουθον, εἰ καλῶς ἀχθεῖται τὰ παιδία, πάντως αὐτὰ φάσκοντι σοφοὺς ἄνδρας γενήσεσθαι τοῦ χρόνου προϊόντος. ἀλλ' οὐκ ἐτόλμησε τοῦτό γε καταψεύσασθαι τῶν φαινομένων, ἀλλὰ κὰν ὑπὸ φιλοσόφῳ τρέφῃται μόνον καὶ μηδὲν μήτε θεάσεται μήτ' ἀκούσῃ πάποτε παράδειγμα κακίας,

ὅμως οὐκ ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ φιλοσοφήσειν. διττὴν γὰρ εἶναι τῆς διαστροφῆς τὴν αἰτίαν, ἑτέραν μὲν ἐκ κατηγήσεως τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἐγγιγνομένην, ἑτέραν δ' ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως. — — — εἰ γὰρ μὴ ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τῇ γε δυνάμει τῶν λεγομένων ὁμολογεῖν ἔοικεν ὁ Χρύσιππος, ὥς ἔστιν οἰκείως τέ τις ἡμῖν καὶ 5 ἄλλοις φύσει πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων (sc. πρὸς ἡδονὴν καὶ πόνον, τιμὴν καὶ ἀτιμίαν). ἐπειδὴν γὰρ λέγῃ, τὰς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐγγίνεσθαι τοῖς φανύλοις διαστροφὰς διὰ τε τὴν πιθανότητα τῶν φαντασιῶν καὶ τὴν κατήχησιν, ἐρωτητέον αὐτὸν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡδονὴ μὲν ὥς ἀγαθόν, ἀλγῆδων δ' ὥς κακὸν πιθανὴν προβάλλουσι φαν- 10 τασίαν· οὕτως δὲ καὶ διὰ τί τὴν μὲν νίκην τὴν ἐν Ὀλυμπίασιν καὶ τὴν τῶν ἀνδριάντων ἀνάθεσιν ἐπαινοῦμεν τε καὶ μακαρίζόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἀκούοντες ὥς ἀγαθὰ, περὶ δὲ τῆς ἥττης τε καὶ τῆς ἀτιμίας ὥς κακῶν ἐτοίμως πειθόμεθα. — — — ἐν δὲ 15 (167) τῷ παρόντι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ὁ λόγος ἐνέστηκέ μοι, μήτ' ἄλλο γινώσκοντας τῶν κατὰ τὰ πάθη, μήθ' ὥς αἱ τοῦ σώματος κράσεις οἰκείας ἑαυταῖς ἐργάζονται τὰς παθητικὰς κινήσεις. De eadem re paullo infra: ὁ δὲ Χρύσιππος οὐ μόνον αὐτὸς οὐδὲν ἰκνούμενον εἶπεν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀπ' αὐτοῦ τινι κατέλιπεν ἀφορμὴν εὐρέσεως, μοχθηρὰν ὑποβαλλόμενος 20 τῷ λόγῳ τὴν κρηπίδα.

229b Cicero de legibus I 17, 47. Sed perturbat nos opinionum varietas hominumque dissensio: et quia non idem contingit in sensibus, hos natura certos putamus: illa quae aliis sic, aliis secus, nec iisdem semper uno modo videntur, ficta esse ducimus. Quod est longe aliter. Nam sensus nostros non parens, non nutrix, non magister, non poëta, non 25 scaena depravat, non multitudinis consensus abducit a vero: animis omnes tenduntur insidiae, vel ab iis quos modo enumeravi, qui teneros et rudes cum acceperunt, inficiunt et flectunt, ut volunt, vel ab ea, quae penitus in omni sensu implicata insidet, imitatrix boni, voluptas, malorum autem mater omnium: cuius blanditiis corrupti, 30 quae natura bona sunt, quia dulcedine hac et scabie carent, non cernunt satis. Cf. Chalcidius in Timaeum cp. 165sq. Seneca ep. 115.

230 Cicero de legibus I 11, 31. Nec solum in rectis, sed etiam in pravitatibus insignis est humani generis similitudo. Nam et voluptate capiuntur omnes, quae, etsi est illecebra turpitudinis, tamen habet quid- 35 dam simile naturali bono: levitate enim et suavitate delectans sic ab errore mentis, tamquam salutare aliquid, asciscitur; similique inscientia mors fugitur, quasi dissolutio naturae: vita expetitur, quia nos, in quo nati sumus, continet: dolor in maximis malis ducitur, cum sua asperitate, tum quod natura interitus videtur sequi. 32. propterque honestatis et gloriae 40 similitudinem, beati, qui honorati sunt, videntur: miseri autem, qui sunt inglorii. Molestiae, laetitiae, cupiditates, timores similiter omnium mentes pervagantur: nec, si opiniones aliae sunt apud alios, idcirco qui canem et

14 κακῶν Müller, κατὰ libri. 26 a vero B<sup>2</sup> ad vero B<sup>1</sup> a\* vero A at vero H. 31 cernunt Davisius, cernuntur libri. 36 levitate enim et suavitate delectans Lambin., levitatis enim et suavitatis (deinde tria fere verba erosa) delectans A levitatis est enim et suavitatis delectans (sine lacuna) B. 37 inscientia Lambin., inscitia libri.

felem ut deos colunt, non eadem superstitione qua ceterae gentes conficiantur.

231 Seneca ep. 115, 11. Admirationem nobis parentes auri argentine fecerunt et teneris infusa cupiditas altius sedit crevitque nobiscum. 5 deinde totus populus in alia discors in hoc convenit, hoc suspiciunt, hoc suis optant. — 12. Accedunt deinde carmina poetarum — quibus divitiae velut unicum vitae decus ornamentumque laudantur.

(Citatur § 14 locus ex Euripidis Bellerophonte.)

232 Seneca ep. 94, 53. Nulla ad aures nostras vox impune perfer-  
10 tur: nocent qui optant, nocent qui execrantur: nam et horum imprecatio falsos nobis metus inserit et illorum amor male docet bene optando. mittit enim nos ad longinqua bona et incerta et errantia, cum possimus felicitatem domo promere.

233 Origenes contra Celsum III 69 Vol. I p. 261, 12 Kō. (p. 492  
15 Delarue). ἡμεῖς δὲ μίαν φύσιν ἐπιστάμενοι πάσης λογικῆς ψυχῆς καὶ μηδεμίαν φάσκοντες πονηρὰν ὑπὸ τοῦ κίσαντος τὰ ὅλα δεδημιουργῆσθαι, γεγενῆναι <δὲ> πολλοὺς κακοὺς παρὰ τὰς ἀνατροφὰς καὶ τὰς διαστrophὰς καὶ τὰς περιηγήσεις, ὥστε καὶ φρσιωθῆναι ἐν τῇ κακίᾳ etc.

234 Galenus περὶ τ. τ. ψυχῆς ἡθῶν ed. Bas. I 351 K. IV p. 816. θαν-  
20 μάζω δὲ ἐν τῷδε τῶν Στωϊκῶν ἅπαντας μὲν ἀνθρώπους εἰς ἀρετῆς κτήσιν ἐπιτηδείως ἔχειν οἰομένων, διαστρέφεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν οὐ καλῶς ζώντων. ibid. K. p. 818. πάνν δ' ἡλίθιοι εἰσι καὶ οἱ διαστρέφεσθαι λέγοντες ἡμᾶς ὑπὸ γε τῆς ἡδονῆς, καίτοι γε αὐτῆς μὲν ἐχούσης πολὺ <τὸ ἐπαγωγόν>, τοῦ <πόνου> ἀποστρεπτικοῦ τε καὶ τραχέος ὄντος.

235 Galenus περὶ τ. τ. ψυχῆς ἡθῶν ed. Bas. I 351 K. IV p. 820. οὐ γάρ, ὡς οἱ Στωϊκοὶ φασιν, ἔξωθεν ἐπέρχεται ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ σύμπαν τῆς κακίας; ἀλλὰ τὸ πλεον ἐξ ἐαυτῶν ἔχουσιν οἱ πονηροὶ τῶν ἀνθρώπων· ἔξωθεν δὲ ἔλαττον τούτου πολλῶν τὸ ἐπερχόμενον ἐστίν.

236 Clemens Al. Strom. I p. 368 Pott. Οὔτε δὲ οἱ ἔπαινοι οὔτε οἱ  
30 φόροι οὐδ' αἱ τιμαὶ οὐδ' αἱ κολάσεις δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίον τῆς κακίας οὗσης. — Ἐπεὶ δὲ τῶν ἀμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατάρχει, διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἔσθ' ὅτε κρατεῖ, ἥς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας οὗσης ὀλιγοροῦμεν ἀποστῆναι, εἰκότως ἐκόλασεν (scil. ὁ θεός). Καὶ γὰρ τὸ πυρέττειν ἀκουσίον·  
35 ἀλλ' ὅταν δι' ἐαυτὸν τις καὶ δι' ἐκράσιαν πυρέττη, αἰτιώμεθα τούτον. Οὕτως δὲ καὶ τῆς κακίας, ἀκουσίον οὗσης· οὐ γὰρ αἰρεῖται τις κακὸν ἢ κακόν· τῇ δὲ περὶ αὐτὸ ἡδονῇ συναπαγόμενος, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν, ληπτὸν ἡγείται.

#### § 4. Num virtus amitti possit.

237 Diog. Laërt. VII 127. καὶ μὴν τὴν ἀρετὴν Χρύσιππος  
40 μὲν ἀποβλητὴν, Κλεάνθης δὲ ἀναπόβλητον· ὁ μὲν ἀποβλητὴν διὰ μέθην καὶ μελαγχολίαν, ὁ δὲ ἀναπόβλητον διὰ βεβαίους καταλήψεις.

17 δὲ add. Bo. 22 trad. ἀληθεῖς. || trad. οἷδε στρέφ. 24 supplēvi ex conl. 26 K. ἐπεὶ ἄρχεται. 28 K. ἐλάττω τούτων. || K. ἐπιαρχόμενον.

34 ἐκόλασεν Wilamowitz, αἱ κολάσεις cod. 35 οὕτως scripsi, ὡς cod. 37 αὐ-  
τὸ Sylb., αὐτῷ cod. 40 Κλεάνθης] cf. I n. 568. 41 καταλήψεις B<sup>1</sup>

238 Simplicius in Aristot. categ. f. 102 A ed. Bas. (ἐκ μὲν φανύλον σπουδαῖος γίνεται) τὸ δ' ἀνάπαλιν οἱ Στωϊκοὶ οὐ διδόναι. οὐκ εἶναι γὰρ φασιν ἀποβλητὴν τὴν ἀρετὴν.

ibid. B. Πρὸς δὴ ταῦτα ῥάδιον λέγειν, ὥς πρόχειρον εἴληπται τὸ ἀναπόβλητον εἶναι τὴν ἀρετὴν. καὶ γὰρ Θεόφραστος περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς ἱκανῶς ἀπέδειξε καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ, οὐκ ἀνθρώπειον εἶναι τὸ ἀναπόβλητον· ἐτι δὲ καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἐν μελαγχολίαις καὶ κάροις καὶ ληθάργοις καὶ ἐν φαρμάκων λήψει συγχωροῦσιν ἀποβολὴν γίνεσθαι μεθ' ὅλης τῆς λογικῆς ἕξεως καὶ αὐτῆς τῆς ἀρετῆς, κακίας μὲν οὐκ ἀντισυνομένης, τῆς δὲ βεβαιότητος χαλωμένης καὶ εἰς ἣν λέγουσιν ἕξιν μέσσην 10 οἱ παλαιοὶ μεταπιπτούσης.

239 Alexander Aphrod. de anima libri mant. p. 161, 16 Bruns. ἐτι εἰ οἷόν τε τὴν ἀρετὴν ἔχοντα καὶ ἐν ληθάργῳ καὶ ἐν μελαγχολίᾳ καὶ ἐν σκοτώσει καὶ ἐν παρακοπῇ γενέσθαι, ἐν οἷς ὄντα ἀδύνατον κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖν, οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. πῶς 15 γὰρ οἷόν τε λέγειν τὸν παρακόπτοντα καὶ δεσμῶν δεόμενον διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἐκ τῶν φίλων βοηθείας φρονίμως ἐνεργεῖν τότε, μὴ βουλομένους θεοῖς φυλάττειν; ἐτι εἰ ἡ ἀρετὴ τὰ μὲν διωθεῖ καὶ ἐκκλίνει τῶν ἀδιαφόρων κατὰ τούτους, τὰ δὲ αἰρεῖται καὶ ἐκλέγεται, οὐκ αὐτάρκης ἂν εἴη πρὸς εὐδαιμονίαν. πῶς γὰρ εὐδαιμον ὁ ὢν ἐν τοῦτοις, ἂν ἡ ἀρετὴ διωθεῖται; 20

240 Clemens Al. Strom. IV 22 p. 627 Pott. οὐχ ἕξει τὴν ἀρετὴν ἀπόβλητον οὗτος οὐδαμῶς, οὔτε ὕπαρ οὔτε ὄναρ, οὐδὲ κατὰ φαντασίαν τινά. ἐπεὶ μὴδ' ἐξίσταται ποθ' ἐαυτῆς ἡ ἕξις, ἀποπεσοῦσα τοῦ ἕξις εἶναι, εἴτ' οὖν ἕξις ἡ γνῶσις εἴτε διάθεσις εἶναι λέγοιτο. τῷ γὰρ μὴ παρεισιέναι ποτὲ ἐννοίας διαφόρους, ἀναλλοίωτον τὸ ἡγεμονικὸν μένον οὐ προσλαμβάνει τινὰ 25 ἐτεροῶσιν φαντασιῶν, τὰς ἐκ τῶν μεθημερινῶν κινήσεων ἐνεδωλοποιῶνς ἐνειρώττων.

241 Theognetus comicus Φάσματι ἢ Φιλαργύρῳ IV p. 549 Mein. "Ἀνθρῶπ', ἀπολεῖς με· τῶν γὰρ ἐκ τῆς ποικίλης | Στοᾶς λογαρίων ἀναπεπλησμένος νοσεῖς· | „ἄλλοτριὸν ἐσθ' ὁ πλοῦτος ἀνθρώπῳ“ πάχνη· | „σοφία δ' 30 ἴδιον“, κρύσταλλος. „οὐδεὶς πώποτε | ταύτην λαβὼν ἀπώλεσ'“. ὦ τάλας ἐγώ, | οἶω μ' ὁ δαίμων φιλοσόφῳ συνόκησεν;

242 Alexander Aphrod. de fato cp. 29 p. 199, 27. τὴν μὲν οὖν ἕξιν μηκέτ' ἔχειν οὐκ ἐπ' αὐτῷ (scil. penes eum qui virtutem adeptus est) — ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν, ὧν τὴν ἕξιν ἔχων ἐνεργεῖ, ἐπ' αὐτῷ καὶ μὴ 35 ποιῆσαι τινα. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα εὐλογον τὸ τὸν φρόνιμον τὰς κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν φρόνησιν ἐνεργείας ἐνεργεῖν, πρῶτον μὲν οὐχ ὥρισμένως αἶδε τινὲς τοιαῦτα etc.

243 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 27 p. 1046f. Ἀλλὰ μὲν ἐν τῷ ἔκτῳ τῶν Ἠθικῶν Ζητημάτων ὁ Χρύσιππος „οὐκ αἰεὶ φησιν ἀν- 40

24 γνῶσιν ipse Clemens ex sua doctrina substituit virtuti. 25 sententia haec est: etiamsi in somno inania visa menti sapientis se offerant, ipsum principale non mutatur, quia non mutantur notiones rerum (ἐννοιαί). manet igitur virtus, quae est principale quodam modo se habens. 34 οὐκ B<sup>2</sup>, ὥς V. 35 ἐπ' αὐτῷ B<sup>2</sup>, om. V. 36 τὰς B<sup>2</sup>, om. V. 38 profert haec Alexander, ut Stoicam notionem τοῦ ἐφ' ἡμῖν impugnet. dicunt enim non ea esse penes nos, ὧν καὶ τὰ ἀντικείμενα ἐφ' ἡμῖν (ut vulgus putet), sed ea quae per ὁρμὴν agimus. Cf. II n. 979sq.

δρίζεσθαι τὸν ἀστεῖον, οὐδὲ δειλαίνειν τὸν φαῦλον, ὡς δὲ ἐν φαντασίαις ἐπιφερομένων τινῶν, τὸν μὲν ἐμμένειν τοῖς κρίμασι, τὸν δ' ἀφίστασθαι. „Πιθανὸν δέ, φησί, μὴδ' ἀκολασταίνειν αἰετὶ τὸν φαῦλον.“

244 Philo de sobrietate § 34 Vol. II p. 222, 10 Wendl. σχέσις καὶ κίνησις διαφέρουσιν ἀλλήλων· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν ἡρεμία, φορὰ δὲ ἡ κίνησις· ἡς εἶδη δύο, τὸ μὲν μεταβατικόν, τὸ δὲ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον εἰλούμενον. σχέσει μὲν οὖν ἀδελφὸν ἔξις, κινήσει δ' ἐνέργεια. τὸ δὲ λεγόμενον παραδείγματι οἰκείῳ γνωριμώτερον γένοιτ' ἂν· τέκτονα καὶ ζωγράφον καὶ γεωργὸν καὶ μουσικὸν καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας, κἂν ἡσυχίαν ἄγωσι μὴδὲν τῶν κατὰ τὰς τέχνας ἐνεργοῦντες, οὐδὲν ἦττον τοῖς εἰρημένους ἔθος καλεῖν ὀνόμασιν, ἐπεὶ τὴν ἐν ἐκάστοις ἐμπειρίαν καὶ ἐπιστήμην ἀνειληφότες ἔχουσιν. ἐπειδὴν δὲ ὁ τεκτονικὸς ξύλον [ξύλην] ἐργάζηται λαβὼν — — καὶ τῶν ἄλλων ἐκαστος τεχνιτῶν εἴπερ ἐγγχειρεῖ τοῖς κατὰ τὰς ἐπιστήμας, ἕτερα ἐξ ἀνάγκης οἰκεῖα τοῖς προτέροις ὀνόματα προσγίνεται, τῷ μὲν τέκτονι τὸ τεκτονεῖν, τῷ δὲ ζωγράφῳ τὸ ζωγραφεῖν etc. τίσιν οὖν οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι παρακολουθοῦσιν; ἄρ' οὐχὶ τοῖς ἐνεργοῦσι καὶ δρῶσι; κατορθοῦντες μὲν γὰρ ἔπαινον, ψόγον δ' ἔμπαλιν καρποῦνται διαμαρτάνοντες. — § 38. ὁ αὐτὸς τοίνυν λόγος ἐφαρμόττει καὶ τοῖς κατ' ἀφροσύνην καὶ συνόλως τοῖς κατ' ἀρετὴν τε καὶ κακίαν. οἱ φρόνιμοι τε καὶ σώφρονες καὶ ἀνδρεῖοι καὶ δίκαιοι τὰς ψυχὰς μυροῖο γέγονασι — — τὸ δὲ κάλλος τῶν ἐν ταῖς διανοαῖς ἀγαλμάτων οὐκ ἴσχυσαν ἐπιδείξασθαι διὰ πενίαν ἢ ἀδοξίαν ἢ νόσον σώματος — οὐκοῦν οὗτοι μὲν ὥσπερ δεδεμένα καὶ καθειργμένα ἐκτίσαντο ἀγαθὰ, ἕτεροι δ' εἰσὶν οἱ λελυμένοις — ἐχρήσαντο πᾶσι, τὰς εἰς ἐπίδειξιν ὕλας ἀφθονωτάτας προσλαβόντες· ὁ μὲν φρόνιμος ἰδὼν τε καὶ κοινῶν προστασίαν πραγμάτων, οἷς σύνεσιν καὶ εὐβουλίαν ἐνεπιδείχεται· ὁ δὲ σώφρων τὸν εἰς ἀσωτίαν δεινὸν ἐπάσχει καὶ παρακαλέσας τυφλὸν πλοῦτον ἵνα βλέποντα ἀποδείξῃ· ὁ δὲ δίκαιος ἀρχὴν, δι' ἧς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμειν ἐκάστω τῶν ὄντων ἀκωλύτως δυνατὸς ἔσται. — — ἀνευ δὲ τούτων ἀρετὰ μὲν εἰσιν, ἀκίνητοι δὲ ἀρετὰ καὶ ἡσυχίαν ἄγονται. Idem ad vitia pertinere docet sequentibus.

### § 5. Eadem virtus deorum et hominum, virorum et mulierum.

245 Cicero de legibus I 8, 25. Iam vero virtus eadem in homine ac deo est, neque alio ullo in genere praeterea. Est autem virtus nihil aliud nisi perfecta et ad summum perducta natura.

35 246 Plutarchus de comm. not. cp. 33 p. 1076a. Ἀλλὰ κατὰ Χρύσιππον οὐδὲ τοῦτο περίεστιν αὐτοῖς (sc. θεοῖς τὸ εὐδαιμονεῖν) „ἀρετῇ τε γὰρ οὐχ ὑπερέχειν τὸν Δία τοῦ Δίωτος, ὠφελεῖσθαι τε ὁμοίως ὑπ' ἀλλήλων τὸν Δία καὶ τὸν Δίωνα, σοφοὺς ὄντας, ὅταν ἕτερος θατέρου τυγχάνῃ κινουμένου.“

1 ὡς δὲ ἐν Wy., ὡς δέον ἐν libri; locus nondum sanatus. 12 ξύλον scripsi, ξύλων ὕλην codd. 25 προστασίαν scripsi, περιουσίαν codd. παρὸνσίαν Cohn. 28 ὄντων corruptum, συνόντων Mang. ὑπηρώων Wendl. 33 in genere Davisius, ingenio libri. | praeter eas autem libri. 34 nisi perfecta Bake, in se perfecto libri.

247 Alexander Aphrod. de fato cp. 37 p. 211, 13 Bruns. οὐ γὰρ τὰς αὐτὰς ἀρετὰς οἷόν τε λέγειν εἶναι τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν· οὔτε γὰρ ἄλλως ἀληθὲς τὸ τὰς τῶν τοσοῦτον ἀλλήλων κατὰ τὴν φύσιν διεστώτων τὰς αὐτὰς τελειότητάς τε καὶ ἀρετὰς λέγειν, οὔθ' οἱ πρὸς αὐτῶν (scil. a Chrysippo) περὶ αὐτῶν λεγόμενοι λόγοι εὐλογόν τι ἐν αὐτοῖς ἔχουσιν.

248 Origenes contra Celsum VI 48 Vol. II p. 119, 16 Kō. (p. 670 Delarue). εἴτα ἔαν μὲν τὴν αὐτὴν ἀρετὴν λέγοντες ἀνθρώπου καὶ θεοῦ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι μὴ εὐδαιμονέστερον λέγωσιν εἶναι τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν τοῦ ἐν ἀνθρώποις κατ' αὐτοῦς σοφοῦ, ἀλλ' ἴσῃν εἶναι τὴν ἀμφοτέρων εὐδαιμονίαν Κέλσος οὐ καταγελᾷ etc.

249 Origenes contra Celsum IV 29 Vol. I p. 298, 27 (p. 522 Del.). ὥστε καὶ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνθρώπου καὶ θεοῦ.

250 Clemens Al. Strom. VII 14 p. 886 Pott. οὐ γὰρ καθάπερ οἱ Στωϊκοὶ ἀθέως πάντῃ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνθρώπου λέγομεν καὶ θεοῦ. 15

251 Themistius Orat. II p. 27c. Εἰ δ' αὖ φησείε τις κολακείαν εἶναι τῷ Πνθίῳ παραβάλλειν τὸν βασιλέα, Χρύσιππος μὲν ὑμῖν καὶ Κλεάνθης οὐ συγχωρήσει καὶ ὅλον ἔθνος φιλοσοφίας, ὃ ἐκ τῆς ποι- κίλης χορός, οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν αὐτὴν ἀρετὴν καὶ ἀλήθειαν ἀν- δρός καὶ θεοῦ. 20

252 Proclus in Platonis Timaeum p. 106 F. Schn. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναι θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰρήνασι, πολλοῦ δεόντες τῆς τοῦ Πλάτωνος ὁσιότητος εἶναι ζηλωταὶ καὶ τῆς Σωκρατικῆς με- τριότητος.

253 Lactant. instit. div. III 25. Quodsi natura hominis sapientiae capax est, oportuit et opifices et rusticos et mulieres et omnes denique, qui humanam formam gerunt, doceri, ut sapiant; populumque <sapientum> ex omni lingua et conditione et sexu et aetate conflari. — Senserunt hoc adeo Stoici, qui et servis et mulieribus philosophandum esse dixerunt, Epicurus quoque qui rudes omnium literarum ad philosophiam invitat. 30

254 Clemens Al. Strom. IV 8 p. 590. ὁμολόγηται δ' ἡμῖν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ γένος ἕκαστον τὴν αὐτὴν καὶ ἴσχειν ἀρετὴν· οὐκ ἄλλην τοίνυν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα φύσιν ἔχειν ἢ γυνή, ἄλλην δὲ ὁ ἀνὴρ φαι- νεται, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν· ὥστε καὶ τὴν ἀρετὴν. 35

idem p. 592. φιλοσοφητέον οὖν καὶ ταῖς γυναῖξιν, ἐμπερὶς τοῖς ἀν- δράσιν etc.

## § 6. Plures esse virtutes qualitate differentes.

255 Plutarchus de virtute morali cp. 2 p. 441a. εἰκε δὲ καὶ Ζήνων εἰς τοῦτό πως ὑποφάρεσθαι ὁ Κιτιεύς (praecedentibus Ariston- nis de virtutibus sententia enarratur) ὀριζόμενος τὴν φρόνησιν ἐν μὲν

18 Κλεάνθης] cf. I n. 564. 28 add. Usener. 34 trad. ἔχει. 35 trad. ἀλλ' ἦ.

ἀπονεμητέοις δικαιοσύνην, ἐν δ' αἰρετέοις σωφροσύνην, ἐν δὲ ὑπομενετέοις ἀνδρείαν· ἀπολογούμενοι δὲ ἀξιοῦσιν ἐν τούτοις τὴν ἐπιστήμην φρόνησιν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ὠνομάσθαι. Χρύσιππος δὲ κατὰ τὸ ποιὸν ἀρετὴν ἰδίᾳ ποιότητι συνίστασθαι νομίζων ἔλαθεν ἑαυτὸν κατὰ τὸν Πλάτωνα „σμήνους ἀρετῶν“ οὐ σύνηθες οὐδὲ γνώριμον ἐγείρας· ὥς γὰρ παρὰ τὸν ἀνδρείον ἀνδρείαν καὶ παρὰ τὸν πρᾶον προδότητα καὶ δικαιοσύνην παρὰ τὸν δίκαιον, οὕτως παρὰ τὸν χαρίεντα χαριεντότητα καὶ παρὰ τὸν ἐσθλὸν ἐσθλότητα, καὶ παρὰ τὸν μέγαν μεγαλότητα, καὶ παρὰ τὸν καλὸν καλότητα, ἐτέρας τε τοιαύτας ἐπιδεξιότηας, εὐαπαντησίας, εὐτραπελίας ἀρετὰς τιθέμενος, πολλῶν καὶ ἀτόπων ὀνομάτων οὐδὲν δεομένην ἐμπέπληκε φιλοσοφίαν.

256 Galenus de H. et Plat. decr. VII 2 (208. 591 M.) de Chrysippi libro, quem contra Aristonem conscripsit περὶ τοῦ ποιᾶς εἶναι τὰς ἀρετὰς, disputans: νομίσας γοῦν ὁ Ἀρίστων μίαν εἶναι τῆς ψυχῆς δύναμιν, ἣ λογιζόμεθα, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἔθετο μίαν, ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ὅταν μὲν οὖν αἰρεῖσθαι τε δέῃ τὰγαθὰ καὶ φεύγειν τὰ κακὰ, τὴν ἐπιστήμην τήνδε καλεῖ σωφροσύνην· ὅταν δὲ πράττειν μὲν τὰγαθὰ, μὴ πράττειν δὲ τὰ κακὰ, φρόνησιν· ἀνδρείαν δὲ ὅταν τὰ μὲν θαρρῇ, τὰ δὲ φεύγῃ· ὅταν δὲ τὸ κατὰ ἀξίαν ἐκάστω νέμῃ, δικαιοσύνην· ἐνὶ δὲ λόγῳ γινώσκουσα μὲν ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ πράττειν τὰγαθὰ τε καὶ κακὰ σοφία τέ ἐστι καὶ ἐπιστήμη, πρὸς δὲ τὰς πράξεις ἀφικνουμένη τὰς κατὰ τὸν βίον, ὀνόματα πλείω λαμβάνει τὰ προειρημένα, φρόνησίς τε καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καλουμένη. τοιαύτη μὲν τις ἡ Ἀρίστωνος δόξα περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν. ὅ γε μὴν Χρύσιππος οὐκ οἶδα ὅπως ἀντιλέγειν ἐπιχειρεῖ τάνδρῃ τὴν κοινὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόθεσιν ἀκριβῶς διαφυλάττοντι. καλῶς γὰρ ἅπαντα γινωσκόντων τε καὶ πραττόντων ἡμῶν ἂν ὁ βίος διοικοῖτο κατὰ ἐπιστήμην, κακῶς δὲ καὶ ψευδῶς γινωσκόντων τε καὶ πραττόντων κατὰ ἄγνοιαν, ὥς αὐτὸς ὁ Χρύσιππος βούλεται, καὶ διὰ ταῦτα μία μὲν ἀρετὴ γίνοιτο ἂν, ἡ ἐπιστήμη, μία δὲ ὡσαύτως ἡ κακία, προσαγορευομένη καὶ ἥδε ποτὲ μὲν ἄγνοια, ποτὲ δὲ ἀνεπιστημοσύνη. ἐὰν οὖν τις τὸν θάνατον ἢ τὴν πενίαν ἢ τὴν νόσον ὥς κακὰ δεδιώς ἦ, δέον θαρσύνειν, ὥς ἐπὶ ἀδιαφόροις, ἐνδεία μὲν ἐπιστήμης αὐτὸν τίθενται ἀγνοεῖν τάληθές, ὥς ἂν Ἀρίστων τε καὶ Χρύσιππος εἴποι, κακίαν δὲ ἔχειν ψυχῆς, ἣν ὀνομάζουσι δειλίαν, ἣ ἐναντίαν ἀρετὴν αὐτοὶ φασιν εἶναι τὴν ἀνδρείαν, ἐπιστήμην οὕσαν ὧν χρὴ θαρσύνειν ἢ μὴ θαρρεῖν, τουτέστιν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν τῶν ὄντως δηλονότι τοιούτων, οὐ κατὰ

1 διαίρετέοις libri, corr. Wy. 4 malim ἀρετὴν <ἐκάστην>. || ἰδίᾳ scripsi, ἰδίαν libri. 8 χαριεντότητας et mox ἐσθλότητας, μεγαλότητας, καλότητας libri.

ψευδῇ δόξαν ὑπειλημμένων, οἷάπερ ἐστὶν ὑγίεια καὶ πλοῦτος καὶ νόσος καὶ πενία. τούτων γὰρ οὐδὲν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακὸν εἶναι φασιν, ἀλλὰ ἀδιάφορα πάντα. καὶ τοίνυν, εἰ τὸ μὲν ἡδὺ νομίσας τις ἀγαθόν, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακὸν ἀκολουθῶν τῇ δόξῃ τῇδε τοῦ μὲν τὴν αἵρεσιν ποιοῖτο, τοῦ δὲ τὴν φυχὴν, ἀμαθὴς ἐστὶν οὐσίας ἀγαθοῦ καὶ διὰ 5 ταῦτα ἀκόλαστος. ἐν ἀπάσαις γὰρ πράξεσιν αἰρουμένων ἡμῶν τὸ φαινόμενον ἀγαθόν, φευρόντων δὲ τὸ φαινόμενον κακόν, ἐχόντων δὲ φύσει τὰς ὁρμὰς ταύτας ἐφ' ἑκάτερον ἢ φιλοσοφία διδάσκουσα τὸ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθὸν τε καὶ κακὸν ἀναμαρτήτους ἐργάζεται. Χρύσιππος δὲ οὐκ οἶδα ὅπως, ὥσπερ οἱ ἰδιῶται λόγων, τῇ διαφορᾷ τῶν φωνῶν, 10 οὐ τοῖς τυγχάνουσιν αὐταῖς πράγμασι προσέχει τὸν νοῦν, ἕτερόν τι νομίζων δηλοῦσθαι καθ' ἑκάστην τῶνδε τῶν φωνῶν, αἵρετέον, ποιητέον, θαρρητέον, ἀγαθόν. ἐστὶ δὲ οὐχ ἕτερον, ἀλλὰ ἐν ἀπάσαις ταῦτόν, ὅπερ ἐκ τῆς ἀγαθὸν δηλοῦται. — — — ἀπάσαις γὰρ ταύταις ταῖς λέξεσιν ἀγαθὸν καὶ κακὸν λέγει καὶ κατὰ αὐτὸν 15 τὸν Χρύσιππον, εἰ γε δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ μόνον ἐστὶ αἵρετέον καὶ ποιητέον καὶ θαρρητέον. ὥστε τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐπιστήμην ἐν διαφόροις ὕλαις ἢ πράξεσιν ἐξεταζομένην ὀνόματα πλείω λαμβάνειν, ἕκαστον ἐν τῷ πρὸς τι κατὰ τὴν ὕλην ἢ τὴν πράξιν ὑφιστάμενον. — — — οὕτως οὖν κὰν τοῖς περὶ τῆς τῶν ἀρετῶν 20 διαφορᾶς ὁ Χρύσιππος ἀποχωρῶν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἀποδεικτικῶν λημμάτων ἐν τοῖς ὑπολοίποις ἀλλάται τρισὶ γένεσιν, ὅς ἐν γε τῷ ποιᾶς εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐπιστημονικῶν μᾶλλον ἅπτεται, καταβαλλόντων μὲν ὅντως τὸν Ἀρίστωνος λόγον, οὐ μὴν τῇ γε οἰκείᾳ προπόντων ὑποθέσει.

25

257 Galenus de H. et Plat. de cr. V 5 (167) p. 446 Mü. ἔπεται δ' αὐθις τοῖσδε (sc. τῷ περὶ τῶν παθῶν λόγῳ) καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρετῶν λόγος αὐτὸς ἔχων τὸ σφάλμα διττόν, εἴτ' ἐπιστήμας τις ἀπάσας αὐτάς, εἴτε δυνάμεις ὑπολάβοι. τῶν μὲν γὰρ ἀλόγων τῆς ψυχῆς μερῶν ἀλόγους ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρετὰς εἶναι, τοῦ λογιστικοῦ δὲ μόνου λογι- 30 κήν. ὥστ' εὐλόγως ἐκείνων μὲν αἱ ἀρεταὶ δυνάμεις εἰσὶν, ἐπιστήμη δὲ μόνου τοῦ λογιστικοῦ. Χρύσιππος δὲ μεγάλα σφάλλεται, οὐχ ὅτι μηδεμίαν ἀρετὴν ἐποίησε δύναμιν (οὐ γὰρ μέγα τὸ τοιοῦτον σφάλμα ἐστίν, οὐδὲ διαφερόμεθα πρὸς αὐτὸ) ἀλλ' ὅτι πολλὰς ἐπιστήμας τε καὶ ἀρετὰς εἶναι φήσας μίαν ἔφησεν εἶναι δύ- 35 ναμιν τῆς ψυχῆς. οὐ γὰρ ἐνδέχεται μιᾶς δυνάμεως ἀρετὰς εἶναι πολλὰς, εἴγε μὴδὲ τελειότητος πολλὰς ἐνὸς πράγματος. μία γὰρ ἑκάστου τῶν ὄντων ἢ τελειότης, ἢ δ' ἀρετὴ τελειότης ἐστὶ τῆς ἑκάστου φύσεως, ὥς αὐτὸς ὁμολογεῖ. κάλλιον οὖν Ἀρίστων ὁ Χίος,

οὔτε πολλὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς ἀποφηνάμενος, ἀλλὰ μίαν, ἣν ἐπιστήμην ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν εἶναι φησιν, οὔτε περὶ τῶν παθῶν ἐναντία ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι γράψας, ὥσπερ ὁ Χρυσίππος.

258 Plutarchus de Stoi. repugn. ep. 7 p. 1034d. Οὐ μόνον δὲ ὁ Ζήνων περὶ ταῦτα φαίνεται αὐτῷ μαχόμενος (unane sit virtus an complures), ἀλλὰ καὶ Χρυσίππος, Ἀρίστωνι μὲν ἐγκαλῶν, ὅτι μίας ἀρετῆς σχέσεις ἔλεγε τὰς ἄλλας εἶναι, Ζήνωνι δὲ συνηγορῶν οὕτως ὀριζομένῳ τῶν ἀρετῶν ἐκάστην.

259 Galenus de H. et Plat. decr. VII (206. 583 M.). οὐ μόνον δὲ τοὺς περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ λόγους ἡρωτημένους ὑπὸ αὐτῶν ἐλέγχοντες ἐμυκνόμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένα, τοῦτο μὲν ἐν τοῖς λογικοῖς ὑπομνήμασι τρισί, τοῦτο δὲ ἐν τῷ θεωρητικῷ, μετὰ τοῦ καὶ δεικνύειν αὐτὸν ἐαυτῷ διαφερόμενον. ἐπεμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν Ποσειδωνίου συγγραμμάτων, ἐν οἷς ἐπαινεῖ τὸν παλαιὸν λόγον ἐλέγχων τὰ Χρυσίππου κακῶς εἰρημένα περὶ τε τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς διαφορᾶς. ὥσπερ γὰρ ἀναιρεῖται τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, εἰ μόνον εἴη τὸ λογιστικὸν αὐτῇ, μηδενὸς μῆτε ἐπιθυμητικοῦ μῆτε θυμοειδοῦς ὄντος, οὕτω καὶ τῶν ἀρετῶν πλὴν φρονήσεως αἱ λοιπαὶ πᾶσαι. καίτοι κἀνταῦθα εἰ τις ἐπεξέρχοιτο τῷ λόγῳ τὰ τε περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρετῶν ἐν τέτταρσι βιβλίοις ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένα βασανίζων ὅσα τε κατ' ἐν ἄλλο διήλθεν, ὃ δέικνυσι ποιάς εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐλέγχων τὸν Ἀρίστωνος λόγον, οὐχ ἑνὸς ἢ δυοῖν ἀλλὰ τριῶν ἢ τετάρων ἂν δεηθεῖν βιβλίων. ἔστι μὲν γὰρ κἀνταῦθα λόγος εἰς βραχὺς ἐπιστημονικὸς ἐλέγχων τὸν Χρυσίππον, οὔτε τάληθ' ὑπεβέβηκε καὶ μυκνόντα περιττῶς. ἀλλὰ οἱ μῆτε παιδευθέντες ἐν ἀποδεικτικῇ μεθόδῳ μὴθ' ὅλως γνόντες, ὅποια τίς ἐστι, μόνῳ δὲ τῷ μερέθει καὶ πλήθει τῶν ὑπὸ Χρυσίππου γραφέντων βιβλίων προσέχοντες τὸν νοῦν ἀληθῆ νομίζουσι πάνθ' ὑπάρχειν αὐτά. καὶ γὰρ καὶ ὅντως ἐστὶ τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἀληθῆ καὶ μάλιστα γε τὰ κατὰ ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ δέικνυσι ποιάς εἶναι τὰς ἀρετὰς. ἀλλὰ ὅτι τῷ μίαν ὑποθεμένῳ δύναμιν ὑπάρχειν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν λογικὴν τε καὶ κριτικὴν ὀνομαζομένην, ἀνελόντι δὲ τὴν ἐπιθυμητικὴν τε καὶ θυμοειδῆ, καθάπερ ὁ Χρυσίππος ἀνείλε, μάχεται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον εἰρημένα, ταυτὶ μέμψαιτο ἂν τις αὐτῷ· τὸ μέντοι καταβάλλεσθαι τὴν Ἀρίστωνος αἴρεσιν ἀληθῶς ὑπὸ τῶν γεγραμμένων οὐκ ἂν τις μέμψαιτο. νομίζει γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος μίαν οὖσαν τὴν ἀρετὴν ὀνόμασι πλείοσιν ὀνομά-

7 Ecce Zenonis definitiones a Plut. allatae: Πάλιν δὲ ὀριζόμενος αὐτῶν ἐκάστην, τὴν μὲν ἀνδρείαν φησὶ (sc. ὁ Ζήνων) φρόνησιν εἶναι ἐν ἐνεργητέοις· τὴν δὲ δικαιοσύνην φρόνησιν ἐν ἀπονεμητέοις, ὡς μίαν οὖσαν ἀρετὴν, ταῖς δὲ πρὸς τὰ πράγματα σχέσεσι κατὰ τὰς ἐνεργείας διαφέρειν δοκοῦσαν. Cf. I n. 200.

ξεσθαι κατὰ τὴν πρὸς τι σχέσιν. ὁ τοίνυν Χρύσιππος δείκνυσιν οὐκ ἐν τῇ πρὸς τι σχέσει γινόμενον τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν τε καὶ κακιῶν, ἀλλὰ ἐν ταῖς οἰκείαις οὐσίαις ὑπαλλαττομέναις κατὰ τὰς ποιότητες, ὥς ὁ τῶν παλαιῶν ἠβούλετο λόγος· ὅπερ καὶ αὐτὸ βραχὺ παρατρέψας ὁ Χρύσιππος ἐτέραις λέξεσι 5 διήλθεν ἐν τῷ ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς τοῖς τε ἐπιχειρήμασιν οὐ πρέπουσι τῷ τὸ λογικὸν εἶναι μόνον τῆς ψυχῆς τεθειμένῳ, τὸ παθητικὸν δὲ ἀνηρηκότι. πῶς οὖν ἐγὼ τοῦ μήκους τῶν λόγων αἴτιος, ἐὰν ἀναγκασθῶ νῦν ἀποδεικνύειν ἀλλοτριὰς αἰρέσεως ἐπιχειρήμασι χρώμενον τὸν Χρύσιππον εἰκότως καταβαλεῖν τὴν Ἀρίστωνος δόξαν; 10

260 Galenus in Hippocr. de humoribus lib. II Vol. XVI p. 303 K. (postquam trichotomiam animae Platonice probare studuit). ἀλλ' ὅμως ἔτι φασὶ μίαν εἶναι τῆς ψυχῆς οὐσίαν· τὴν δ' ἀρετὴν εἶναι βούλονται τελειότητα τῆς ἐκάστου φύσεως. εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτον πρᾶγμα ἔστιν ἢ ἀρετῆς, μία ἔσται, εἴπερ καὶ τελειότης ἐστὶ μία· καὶ οὕτω κατὰ τὸ λογιστικόν 15 μέρος τῆς ψυχῆς ἀναγκαῖον ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀρετὴν· καὶ εἴπερ ἐν μόνον ἐστὶ τοῦτο ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, τὸ λογιζόμενον, οὐ χρὴ ζητεῖν ἀρετὰς πολλὰς.

261 Diog. Laërt. VII 92. Παναίτιος μὲν οὖν δύο φησὶν ἀρετὰς — — τέτταρας δὲ οἱ περὶ Ποσειδώνιον καὶ πλείονας οἱ περὶ Κλε- 20 ἀνθην καὶ Χρύσιππον.

### § 7. De singulis virtutibus.

262 Stobaeus eel. II 59,4 W. φρόνησιν δ' εἶναι ἐπιστήμην ὧν ποιητέον καὶ οὐ ποιητέον καὶ οὐδετέρων ἢ ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων φύσει πολιτικοῦ ζῶον (καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ἀρετῶν οὕτως 25 ἀκούειν παραγγέλλουσι). σωφροσύνην δ' εἶναι ἐπιστήμην αἰρετῶν καὶ φρενικῶν καὶ οὐδετέρων· δικαιοσύνην δὲ ἐπιστήμην ἀπονεμητικὴν τῆς ἀξίας ἐκάστω· ἀνδρείαν δὲ ἐπιστήμην δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων· ἀφροσύνην δὲ <ἄγνοϊαν> ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἢ ἄγνοϊαν ὧν ποιητέον καὶ οὐ ποιητέον καὶ οὐδετέρων· ἀκολασίαν δὲ ἄγνοϊαν αἰρε- 30 τῶν καὶ φρενικῶν καὶ οὐδετέρων· <ἀδικίαν δὲ ἄγνοϊαν μὴ ἀπονεμητικὴν τῆς ἀξίας ἐκάστω>· δειλίαν δὲ ἄγνοϊαν δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ κακίας ὁρίζονται, τῶν εἰρημένων ἐχόμενοι. Κοινότερον δὲ τὴν ἀρετὴν διάθεσιν εἶναι φασὶ ψυχῆς σύμφωνον αὐτῇ περὶ ὅλον τὸν βίον. 35

263 Philo Leg. Alleg. I § 63 Vol. I p. 77,12 Wendl. Διὰ τούτων βούλεται τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς ὑπογράφειν· εἰσὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν τέσσαρες, φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρεία, δικαιοσύνη.

§ 65. ἢ μὲν φρόνησις περὶ τὰ ποιητέα, ὅρους αὐτοῖς τιθεῖσα, ἢ δὲ

13 ἀρετὴν scripsi, οὐσίαν ed. 16 εἴπερ scripsi, ὅπερ ed. 25 πολιτικοῦ <λογικοῦ> Wachsm. 31 ἀδικίαν—ἐκάστω add. Heeren.

ἀνδρεία τοῖς ὑπομενετέοις· ἡ δὲ σωφροσύνη τοῖς αἰρετέοις· ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῖς ἀπονεμητέοις.

§ 67. κατὰ δὲ τὸν τόπον τῆς φρονήσεως δύο εἶσι ποιοί, ὃ τε φρόνιμος καὶ ὁ φρονῶν. fere eadem redeunt p. 79 addito: ὁ μὲν συνιστάμενος κατὰ τὴν φρόνησιν, ὁ δὲ φρονῶν κατὰ τὸ φρονεῖν.

de fortitudine § 68: ἐπιστήμη γάρ ἐστιν ὑπομενετέων καὶ οὐχ ὑπομενετέων καὶ οὐδετέρων.

de iustitia § 87 p. 84, 2. ὅτι ἀπονεμητικὴ τῶν κατ' ἀξίαν ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη καὶ τέτακται οὔτε κατὰ τὸν κατήγορον οὔτε κατὰ τὸν ἀπολογούμενον, ἀλλὰ κατὰ τὸν δικαστήν. Ὡς περ οὖν ὁ δικαστὴς οὔτε νικῆσαι τινας προήρηται οὔτε πολεμῆσαι τισι καὶ ἐναντιωθῆναι, γνώμην δ' ἀποφηνάμενος βραβεύει τὸ δίκαιον· οὕτως ἡ δικαιοσύνη οὐδενὸς οὔσα ἀντίδικος, ἀπονέμει τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω πράγματι.

264 Stobaeus ecl. II 60, 9 W. Τῶν δ' ἀρετῶν τὰς μὲν εἶναι πρώτας, τὰς δὲ ταῖς πρώταις ὑποτεταγμένας· πρώτας δὲ τέτταρας εἶναι, φρόνησιν, σωφροσύνην, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην. Καὶ τὴν μὲν φρόνησιν περὶ τὰ καθήκοντα γίνεσθαι· τὴν δὲ σωφροσύνην περὶ τὰς ὁρμὰς τοῦ ἀνθρώπου· τὴν δὲ ἀνδρείαν περὶ τὰς ὑπομονάς· τὴν δὲ δικαιοσύνην περὶ τὰς ἀπονεμήσεις. Τῶν δὲ ὑποτεταγμένων ταῖς ἀρεταῖς ταύταις τὰς μὲν τῇ φρονήσει ὑποτετάχθαι, τὰς δὲ τῇ σωφροσύνῃ, τὰς δὲ τῇ ἀνδρείᾳ, τὰς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ. Τῇ μὲν οὖν φρονήσει ὑποτάττεσθαι εὐβουλίαν, εὐλογιστίαν, ἀγγίνοιαν, νουνέχειαν, <εὐστολίαν>, εὐμηχανίαν· τῇ δὲ σωφροσύνῃ εὐταξίαν, κοσμιότητα, αἰδημοσύνην, ἐγκράτειαν· τῇ δὲ ἀνδρείᾳ καρτερίαν, θαρραλεότητα, μεγαλοψυχίαν, εὐψυχίαν, φιλοπονίαν· τῇ δὲ δικαιοσύνῃ εὐσέβειαν, χρηστότητα, εὐκοινωνησίαν, εὐσυναλλαξίαν. Εὐβουλίαν μὲν οὖν εἶναι λέγουσιν ἐπιστήμην τοῦ ποῖα καὶ πῶς πράττοντες πράξομεν συμφερόντως· εὐλογιστίαν δὲ ἐπιστήμην ἀντανααιρετικὴν καὶ συγκεφαλαιωτικὴν τῶν γινομένων καὶ ἀποτελουμένων· ἀγγίνοιαν δὲ ἐπιστήμην εὐρετικὴν τοῦ καθήκοντος ἐκ τοῦ παραχρῆμα· νουνέχειαν δὲ ἐπιστήμην <τῶν χειρόνων καὶ βελτιόνων> εὐστολίαν δὲ ἐπιστήμην ἐπιτευκτικὴν τοῦ ἐν ἐκάστω σκοποῦ· εὐμηχανίαν δὲ ἐπιστήμην εὐρετικὴν διεξόδου πραγμάτων· εὐταξίαν δὲ ἐπιστήμην τοῦ πότε πρακτέον καὶ τί μετὰ τί καὶ καθόλου τῆς τάξεως τῶν πράξεων· κοσμιότητα δὲ <ἐπιστήμην> προπεουσῶν καὶ ἀπρεπῶν κινήσεων· αἰδημοσύνην δὲ ἐπιστήμην εὐλαβητικὴν ὁρθοῦ φόβου· ἐγκράτειαν δὲ ἐπιστήμην ἀννπέρβατον τῶν κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον φανέντων· καρτερίαν δὲ ἐπιστήμην ἐμμενητικὴν τοῖς ὁρθῶς κριθεῖσι· θαρραλεότητα δὲ ἐπιστήμην καθ' ἣν οἶδαμεν ὅτι οὐδενὶ δεινῷ μὴ περιπέσωμεν· μεγαλοψυχίαν δὲ ἐπιστήμην ὑπεράνω ποιούσαν τῶν πεφυκότων ἐν σπουδαίοις τε γίνεσθαι καὶ φάυλοις· εὐψυχίαν δὲ ἐπιστήμην ψυχῆς παρεχομένης ἑαυτὴν ἀήττητον· φιλοπονίαν δὲ ἐπιστήμην ἐξεργαστικὴν τοῦ προκειμένου, οὐ κωλυομένην διὰ πόνον· εὐσέβειαν δὲ ἐπιστήμην θεῶν θεραπείας· χρηστότητα δὲ ἐπιστήμην εὐποιοιτικὴν· εὐκοινωνησίαν δὲ ἐπιστήμην ἰσότητος ἐν κοινωνίᾳ· εὐσυναλλαξίαν δὲ ἐπιστήμην τοῦ συναλλάττειν ἀμέμπτως τοῖς πλησίον.

Πασῶν δὲ τούτων τῶν ἀρετῶν τὸ τέλος εἶναι τὸ ἀκολουθῶν τῇ φύσει ξὺν· ἐκάστην δὲ τούτου διὰ τῶν ἰδίων παρέχεσθαι τυγχάνοντα τὸν ἄνθρωπον.

22 εὐστολίαν add. Wachsm. 27 συγκεφαλαιωτικὴν Heine, μὴ κεφαλαιωτικὴν libri. 29 τῶν—ἐπιστήμην add Wachsm. 32 ἐπιστήμην add. Heeren. 34 ἀννπέρβατον Wachsm., ἀννπέρβλητον libri.

πον. Ἐχειν γὰρ ἀφορμὰς παρὰ τῆς φύσεως καὶ πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος εὐρεσιν καὶ πρὸς τὴν τῶν ὁρμῶν εὐστάθειαν καὶ πρὸς τὰς ὑπομονὰς καὶ πρὸς τὰς ἀπονεμήσεις. Καὶ (κατὰ) τὸ σύμφωνον καὶ τὸ ξαντῆς ἐκάστη τῶν ἀρετῶν πράττουσα παρέχεται τὸν ἄνθρωπον ἀκολουθῶς τῇ φύσει ζῶντα.

265 Diog. Laërt. VII 92. τῶν δὲ ἀρετῶν τὰς μὲν πρώτας, τὰς δὲ 5 ταύταις ὑποτεταγμένας· πρώτας μὲν τάσδε· φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην· ἐν εἶδει δὲ τούτων μεγαλοψυχίαν, ἐγκράτειαν, καρτερίαν, ἀγχίνοιαν, εὐβουλίαν. καὶ τὴν μὲν φρόνησιν εἶναι ἐπιστήμην κακῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ οὐδετέρων, τὴν δὲ δικαιοσύνην ἐπιστήμην ὧν αἰρετέον καὶ εὐλαβητέον καὶ οὐδετέρων \*\*\*\* τὴν δὲ μεγαλοψυχίαν ἐπιστήμην <ἧ> 10 ἔξιν ὑπεράνω ποιοῦσαν τῶν συμβαινόντων κοινῇ φάυλοις τε καὶ σπονδαίοις, τὴν δὲ ἐγκράτειαν διάθεσιν ἀνυπέρβατον τῶν κατ' ὁρθὸν λόγον ἢ ἔξιν ἀήτητον ἡδονῶν, τὴν δὲ καρτερίαν ἐπιστήμην ἢ ἔξιν ὧν ἐμμενετέον καὶ μὴ καὶ οὐδετέρων, τὴν δὲ ἀγχίνοιαν ἔξιν εὐρετικὴν τοῦ καθήκοντος ἐκ τοῦ παραχρῆμα, τὴν δὲ εὐβουλίαν ἐπιστήμην τοῦ σκοπεῖσθαι ποῖα καὶ 15 πῶς πράττοντες πράττομεν συμφερόντως.

ἀνὰ λόγον δὲ καὶ τῶν κακιῶν τὰς μὲν εἶναι πρώτας, τὰς δὲ ὑπὸ ταύ- 20 τας· οἶον ἀφροσύνην μὲν καὶ δειλίαν καὶ ἀδικίαν καὶ ἀκολασίαν ἐν ταῖς πρώταις, ἀκρασίαν δὲ καὶ βραδύνοιαν καὶ κακοβουλίαν ἐν ταῖς ὑπὸ ταύτας. εἶναι δὲ ἀγνοίας τὰς κακίας ὧν αἱ ἀρεταὶ ἐπιστήμαι.

266 Andronicus περὶ παθῶν p. 19 Schuchardt.

Φρόνησις μὲν οὖν ἐστὶν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων. — —

Σωφροσύνη δὲ ἐπιστήμη αἰρετῶν καὶ οὐχ αἰρετῶν καὶ οὐδετέρων.

Δικαιοσύνη δὲ ἔξις ἀπονεμητικὴ τοῦ κατ' ἄξιαν ἐκάστω.

Ἀνδρεία δὲ ἐπιστήμη δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων. 25

267 Andronicus περὶ παθῶν p. 20, 21 Schuchardt.

εὐβουλίαν μὲν οὖν ἐστὶν ἐπιστήμη συμφερόντων.

ἀγχίνοια δὲ ἔξις ἐξ ὑπογύου τὸ καθήκον εὐρίσκουσα. —

πρόνοια δὲ ἔξις ὁδοποιεῖσθαι δυναμένη εἰς τὸ μέλλον, ὥς ἂν πράττηται 30 ὡς χρῆ. — —

βασιλικὴ δὲ ἐμπειρία τοῦ ἄρχειν πλήθους ἀνυπευθύνως.

στρατηγικὴ δὲ ἔξις θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τῶν στρατοπέδω συμ- 35 φερόντων. — —

πολιτικὴ δὲ ἔξις θεωρητικὴ <καὶ πρακτικὴ> τῶν πόλει συμφερόντων.

οἰκονομικὴ δὲ ἔξις θεωρητικὴ <καὶ πρακτικὴ> τῶν οἴκῳ συμφερόν- 35 των. — —

διαλεκτικὴ δὲ ἐπιστήμη τοῦ εὖ διαλέγεσθαι.

ῥητορικὴ δὲ ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν.

φυσικὴ δὲ ἐπιστήμη τῶν περὶ φύσιν.

268 Andronicus περὶ παθῶν p. 27, 16 Schuchardt (ex cod. Par. 2131) 40 κατὰ Χρύσιππον.

Φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη τοῦ ποῖα δεῖ ποιεῖν, ποῖα δ' οὐ.

Ἀφροσύνη δὲ ἡ ἄγνοια τῶν αὐτῶν καὶ ἄφρονες οἱ τούτων τι ἀγνοοῦν-

8 ἀγχίνοιαν εὐβουλίαν om. B. 9 non est haec iustitiae definitio, τῶν (pro ὧν) B. 10 ἀνδρείας et σωφροσύνης definitiones exciderunt. || ἦ om. BP.

11 φάυλοις τε καὶ σπονδαίοις recte n. 270, φάυλων τε καὶ σπονδαίων BP.

16 πράττομεν P. 19 ἐν ταῖς πρώταις vulg., καὶ BP. || δὲ om. BP. || ταύταις BP. 22 ipse Chrysippus hoc fine utitur II n. 174. 34. 35 καὶ πρακτικὴ add. Schuchardt.

τες καὶ περὶ ταῦτα διεψευσμένοι· ἔστι γὰρ ἀφροσύνη ἄγνοια τοῦ ποῖα δεῖ ποιεῖν, ποῖα δ' οὐ.

Ῥποτέτακται δὲ τῇ φρονήσει εὐβουλία, εὐλογιστία, ἀγγίνοια, νουνέχεια, εὐστοχία, εὐμηχανία.

5 εὐλογιστία δὲ ἐστὶν ἐπιστήμη συγκεφαλαιωτικὴ τῶν γινομένων καὶ ἀποτελουμένων.

ἀγγίνοιά ἐστὶν ἐπιστήμη εὐρετικὴ τοῦ καθήκοντος ἐκ τοῦ παραχρῆμα.

νουνέχεια ἐστὶν ἐπιστήμη χειρόνων καὶ βελτιόνων.

εὐστοχία ἐστὶν ἐπιστήμη ἐπιτευκτικὴ τοῦ ἐν ἐκάστῳ σκοποῦ.

10 εὐμηχανία ἐστὶν ἐπιστήμη εὐρετικὴ διεξόδου πραγμάτων.

269 Andronicus περὶ παθῶν p. 28, 1 Schuchardt (ex Paris. 2131)

(Κατὰ Χρύσιππον).

Ῥποτέτακται δὲ τῇ ἀνδρείᾳ καρτερία, θαρῤαλεότης, μεγαλοψυχία, εὐψυχία, φιλοπονία.

15 καρτερία ἐστὶν ἐπιστήμη ἔμμονος τοῖς ὀρθῶς κριθεῖσι.

θαρῤαλεότης ἐστὶν ἐπιστήμη καθ' ἣν οἶδαμεν ὅτι οὐ περιπέσομεν.

μεγαλοψυχία ἐστὶν ἐπιστήμη <ὑπεράνω ποιοῦσα> τῶν πεφνύκτων ἐν σπουδαίοις τε γίνεσθαι καὶ φανύοις.

εὐψυχία ἐστὶν ἐπιστήμη ψυχῆς παρεχομένη αὐτὴν ἀήττητον.

20 φιλοπονία ἐστὶν ἐπιστήμη ἐξεργαστικὴ μὲν τοῦ προκειμένου, οὐ καταναλισκομένη δὲ ὑπὸ πόνων.

270 Andronicus περὶ παθῶν p. 22, 13 Schuchardt.

εὐψυχία μὲν οὖν ἐστὶν εὐτονία ψυχῆς πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν τὰ ἑαυτῆς ἔργα. λῆμα δὲ ἕξις προχείρους παρεχομένη πρὸς τὸ ἐπιχειρεῖν τε οἷς χρὴ καὶ

25 ὑπομένειν ἂν λόγος αἰρεῖ.

μεγαλοψυχία δὲ ἕξις ὑπεράνω ποιοῦσα τοῦ κοινῇ συμβαίνοντος φανύοις τε καὶ σπουδαίοις.

ἀρῤονότης δὲ ἕξις αὐτάρκεις παρεχομένη ἐν τοῖς κατ' ἀρετὴν πόνοις.

καρτερία δὲ ἐπιστήμη ἐμμενέων <καὶ οὐκ ἐμμενέων> καὶ οὐδετέρων.

30 μεγαλοπρέπεια δὲ ἕξις ἐπαίρουσα τοὺς ἔχοντας αὐτὴν καὶ φρονήματος πληροῦσα.

271 Philo quaest. et solut. in Genesin IV 136 (p. 348 Aucher). Nomina autem ancillarum perseverantiae sunt impropendens, indeclinatum in unam partem, minime declivum in contrarium, impenitens, immutabile, 35 indifferens, constans, basi fixum, invincibile, rectum, et quaecunque horum fratres sunt, qui cupiunt stabilem perseverantiam.

272 Andronicus περὶ παθῶν p. 23, 17 Schuchardt.

αὐστηρία μὲν οὖν ἐστὶν ἕξις καθ' ἣν οὔτε προσφέρουσιν ἄλλοις τὴν περὶ ἡδονῶν ὁμίλιαν οὔτε παρ' ἄλλων προσδέχονται. — —

40 ἐγκράτεια δὲ ἕξις ἀήττητος ὧφ' ἡδονῶν.

εὐτέλεια δὲ ἕξις ἀνυπέραρτος ἐν δαπάναις καὶ παρασκευαῖς.

λιτότης δὲ ἕξις ἀρκουμένη τοῖς παροῦσιν.

κοσμιότης δὲ ἐπιστήμη περὶ τὸ πρέπον ἐν κινήσει καὶ σχέσει.

10 διεξόδου Schuchardt, διεξόδων cod. 16 ὅτι οὐ περιπέσομεν corrupta, ὅτι οὐ μὴ περιπέσομεν Schuchardt. 17 ὑπεράνω ποιοῦσα add. Schuchardt ex Stobaeo. 19 ἑαυτῇ ἀήττητος codex, corr. Schuchardt. 24 παρεχομένη Schuchardt, παρέχουσα C. 29 καὶ οὐκ ἐμμενέων add. Schuchardt. 43 σχέσει Wachsmuth, συγγύσει C.

εὐταξία δὲ ἐμπειρία καταχωρισμοῦ πράξεων ἢ περὶ τὰς πράξεις ἔχουσα  
τὸ βέβαιον ἢ τοὺς καταχωρισμοὺς τῶν πράξεων.

αὐτάρκεια δὲ ἔξις ἀρκουμένη οἷς δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστικὴ τῶν πρὸς  
τὸ ζῆν καθηκόντων.

273 Andronicus περὶ παθῶν p. 25, 9 Schuchardt.

ἐλευθεριότης μὲν οὖν ἐστὶν ἔξις ἐν προέσει καὶ λήψει ὁμολογουμένως  
ἀναστρεφόμενους παρεχομένη.

χρηστότης δὲ ἔξις ἐκουσίως εὐποιοιτική.

δικαστική δὲ ἐπιστήμη κρίσεων καὶ κολάσεων καὶ ἀδικημάτων.

εὐγνωμοσύνη δὲ ἐκούσιος δικαιοσύνη.

εὐσέβεια δὲ ἐπιστήμη θεῶν θεραπείας.

εὐχαριστία δὲ ἐπιστήμη τοῦ τίσι καὶ πότε παρεκτεῖον χάριν καὶ πῶς καὶ  
παρὰ τίνων ληπτέον.

δσιότης δὲ ἐπιστήμη παρεχομένη πιστοὺς καὶ τηροῦντας τὰ πρὸς τὸ θεῖον  
δίκαια. —

εὐσυναλλαξία δὲ ἔξις ἐν συναλλαγαῖς φυλάττουσα τὸ δίκαιον.

νομοθετική δὲ ἐπιστήμη διαταγμάτων πολιτικῶν πρὸς κοινωνίαν ἀναφε-  
ρομένων.

274 Sextus adv. math. IX 153 (Carneades Stoicis virtutum defini-  
tionibus utitur) ἐγκράτεια γὰρ ἐστὶ διάθεσις ἀνυπέρβατος τῶν κατ' ὄρθον  
λόγον γιγνομένων ἢ ἀρετὴ ὑπεράνω ποιοῦσα ἡμᾶς τῶν δοκούντων εἶναι δυσά-  
ποσγέτων. ἐγκρατεύεται γάρ, φασίν, οὐχ ὁ θανατιώσης γραὸς ἀπεχόμενος,  
ἀλλ' ὁ Λαῖδρος καὶ Φρόνης ἢ τινος τοιαύτης, δυνάμενος ἀπολαῦσαι, εἴτα  
ἀπεχόμενος. καρτερία δὲ ἐστὶν ἐπιστήμη ὑπομενετέων καὶ οὐχ ὑπομενετέων  
ἢ ἀρετὴ ὑπεράνω ποιοῦσα ἡμᾶς τῶν δοκούντων εἶναι δυσυπομενήτων.

ibid. 158. εἰ δὲ ἀνδρίαν ἔχει, ἐπιστήμην ἔχει δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν  
καὶ τῶν μεταξὺ.

ibid. 161. εἰ δὲ μεγαλοψυχίαν ἔχει, ἐπιστήμην ἔχει ποιοῦσαν ὑπερ-  
αίρειν τῶν συμβαινόντων.

ibid. 162. εἰ φρόνησιν ἔχει, ἔχει καὶ ἐπιστήμην ἀγαθῶν τε καὶ κα-  
κῶν καὶ ἀδιαφόρων.

ibid. 167. εἴπερ τε πανάρετόν ἐστι τὸ θεῖον καὶ τὴν φρόνησιν ἔχει,  
ἔχει καὶ τὴν εὐβουλίαν, παρόσον ἢ εὐβουλία φρόνησις ἐστὶ πρὸς τὰ  
βουλευτά.

ibid. 174. ἐστὶ γὰρ ἡ σωφροσύνη ἔξις ἐν αἰρέσει καὶ φυγαῖς σώ-  
ζουσα τὰ τῆς φρονήσεως κρίματα.

275 Clemens Al. Strom. II p. 470 Pott. ἐπεὶ δ' οὖν τὴν μὲν ἀν-  
δρείαν ὀρίζονται ἐπιστήμην δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ τῶν μεταξὺ· τὴν δὲ  
σωφροσύνην ἔξιν εἶναι αἰρέσει καὶ φυγῇ σώζουσαν τὰ τῆς φρονήσεως  
κρίματα· παράκειται τῇ μὲν ἀνδρείᾳ ἢ τε ὑπομονῇ, ἣν καρτερίαν καλοῦσιν,  
ἐπιστήμην ἐμμενετέων καὶ οὐκ ἐμμενετέων· ἢ τε μεγαλοψυχία ἐπιστήμη  
τῶν συμβαινόντων ὑπεραίρουσα· ἀλλὰ καὶ τῇ σωφροσύνῃ ἢ εὐλάβεια ἐκ-  
κλισίς οὕσα σὺν λόγῳ.

paulo post dicit: ὅτι ὁ μίαν ἔχων ἀρετὴν — πάσας ἔχει διὰ τὴν ἀντα-  
κολουθίαν. Αὐτίκα ἢ ἐγκράτεια διάθεσις ἐστὶν ἀνυπέρβατος τῶν κατὰ

1 ἢ περὶ—πράξεων secludit Schuchardt.

4 δι' αὐτῆς ποριστικὴ τῶν—  
καθηκόντων Wachsmuth, διὰ ταύτης ὁριστικὴ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καθήκοντα C.

11 θεῶν Schuchardt, θεοῦ libri. 39 εἶναι] fortasse ἐν.

τὸν ὀρθὸν λόγον φανέντων· ἐγκρατεύεται δὲ ὁ κατέχων τὰς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὁρμὰς· ἢ ὁ κατέχων αὐτὸν ὥστε μὴ ὁρμᾶν παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον.

276 Clemens Al. Paedag. II p. 247 Pott. ἱκανότης δὲ ἕξις ἐστὶν ἐξικνουμένη πρὸς τὸ οἰκεῖον πέρας ἀνελλιπῶς καὶ ἀπερίττως.

5 ἢ αὐτάρκεια — — ἕξις ἐστὶν ἀρκουμένη οἷς δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστική τῶν πρὸς τὸν μακάριον συντελούντων βίον.

idem III p. 286 Pott. ἢ μὲν καθαριότης ἕξις ἐστὶν παρασκευαστική διαίτης καθαρᾶς καὶ ἐμυγοῦς αἰσχροῖς· ἢ δὲ ἀφέλεια ἕξις ἀφαιρετική τῶν περιττῶν.

10 p. 287. εὐκολία δὲ ἐστὶν ἕξις ἀπέριτος, προσδεκτική πρὸς τὸ ἀνελλιπὲς ἐξαρκούντων εἰς τὸν κατὰ λόγον τὸν ὑγιῆ καὶ μακάριον βίον.

p. 303. εὐταξία ἐστὶ — — δύναμις τεταγμένη βεβαία τῶν ἐξῆς ἀλλήλοις κειμένων ἐν ἔργῳ καλῶς ἀποδοτική, κατ' ἀρετὴν ἀννέμβλητος.

277 Philo quaest. et solut. in Exodum II 112 (p. 541 Aucher).

15 Quatuor virtutum unaquaeque elementum sortita est ex his tribus, ex habitudine, habendo et habere. Sicut et in sensibus, e. g. visus, visibile, et videre; itidem auditus, audibile, et audire. Sic ergo est scientia, scibile, scire, sicut et continentia, continendum, continere; iterumque fortitudo, fortificandum et habere fortitudinem, quod magis com-  
20 muniter dicitur fortificari; similiter iustitia, iustum et habere iustitiam, quod appellatur iustificari.

278 Stobaeus ecl. II 62, 15 W. Ταύτας μὲν οὖν τὰς ῥηθείσας ἀρετὰς τελείας εἶναι λέγουσι περὶ τὸν βίον καὶ συνεστηκέναι ἐκ θεωρημάτων· ἄλλας δὲ ἐπιγίνεσθαι ταύταις, οὐκ ἔτι τέχνας οὖσας, ἀλλὰ  
25 δυνάμεις τινάς, ἐκ τῆς ἀσκήσεως περιγυνομένας, οἷον τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀριότητα καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς καὶ τὸ κάλλος. Ὡς περ γὰρ τὴν τοῦ σώματος ὑγίειαν εὐκρασίαν εἶναι τῶν ἐν τῷ σώματι θερμῶν καὶ ψυχρῶν καὶ ξηρῶν καὶ ὑγρῶν, οὕτω καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ὑγίειαν εὐκρασίαν εἶναι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ δογμάτων. Καὶ ὁμοίως ὥς περ ἰσχυρὸς τοῦ σώματος  
30 τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν νεύροις, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἰσχυρὸς τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν τῷ κρίνειν καὶ πράττειν ἢ μὴ· ὥς περ τε τὸ κάλλος τοῦ σώματος ἐστὶ συμμετρία τῶν μελῶν καθεστῶτων αὐτῷ πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τὸ ὅλον, οὕτω καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἐστὶ συμμετρία τοῦ λόγου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ ὅλον τε αὐτῆς καὶ πρὸς ἄλληλα. Cf. III n. 95. 197.

35 279 Cicero Tusculan. disput. IV 13, 30. Atque ut in malis attingit animi naturam corporis similitudo, sic in bonis. Sunt enim in corpore praecipua valetudo, pulchritudo, vires, firmitas, velocitas: sunt item in animo. <Ut> enim corporis temperatio, cum ea congruunt inter se, e quibus constamus, sanitas: sic animi dicitur, cum eius iudicia opinionibus  
40 que concordant. — 31. Et ut corporis est quaedam apta figura membrorum cum coloris quadam suavitate, eaque dicitur pulchritudo: sic in animo opinionum iudiciorumque aequabilitas et constantia, cum firmitate quadam et stabilitate — pulchritudo vocatur. Itemque viribus corporis et nervis et efficacitati similes similibus quoque verbis animi vires nomi-

20 fortificari = ἀνδρίζεσθαι. 31 ἢ μὴ Wachsm., καὶ μὴ libri. || τε Davisius, γε libri. 34 τὸ add. Mullach. || αὐτῆς Wachsm., αὐτοῦ libri. 37 pulchritudo, vires, valetudo hoc ord. libri, transposuit Ursinus. 38 Ut add. Camerarius. 44 similibus quoque Manutius, similibusque libri.

nantur. Velocitas autem corporis celeritas appellatur, quae eadem ingenii etiam laus habetur propter animi multarum rerum brevi tempore per-  
cursionem.

280 Stobaeus ecl. II 63,6 W. πάσας δὲ τὰς ἀρετὰς ὅσαι ἐπιστῆμαι εἰσι καὶ τέχναι κοινὰ τε θεωρήματα ἔχειν καὶ τέλος, ὡς εἴρηται, τὸ αὐτό· διὸ καὶ ἀχωρίστους εἶναι τὸν γὰρ μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, καὶ τὸν κατὰ μίαν πράττοντα κατὰ πάσας πράττειν. διαφέρειν δ' ἀλλήλων τοῖς κεφαλαίοις. φρονήσεως μὲν γὰρ εἶναι κεφάλαια τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ πράττειν, ὃ ποιητέον, προηγουμένως, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον τὸ θεωρεῖν καὶ ἂν δεῖ ἀπονέμειν (καὶ ἂν δεῖ ἀφρεῖσθαι καὶ ἂν δεῖ ὑπομένειν), χάριν τοῦ ἀδι-  
10 απτώτως πράττειν ὃ ποιητέον. τῆς δὲ σωφροσύνης ἴδιον κεφάλαιόν ἐστι τὸ παρέχεσθαι τὰς ὁρμὰς εὐσταθεῖς καὶ θεωρεῖν αὐτὰς προηγουμένως, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον τὰ ὑπὸ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἕνεκα τοῦ ἀδιαπτώτως ἐν ταῖς ὁρμαῖς ἀνστρέφεσθαι· καὶ ὁμοίως τὴν ἀνδρείαν προηγουμένως μὲν πᾶν ὃ δεῖ ὑπομένειν, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον τὰ ὑπὸ τὰς ἄλλας·  
15 καὶ τὴν δικαιοσύνην προηγουμένως μὲν τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ σκοπεῖν, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον καὶ τὰ λοιπά. πάσας γὰρ τὰς ἀρετὰς τὰ πασῶν βλέπειν καὶ τὰ ὑποτεταγμένα ἀλλήλαις. ὁμοιον γὰρ ἔλεγεν εἶναι ὁ Παναί-  
τιος τὸ συμβαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν, ὡς εἰ πολλοῖς τοξόταις εἰς σκοποὺς εἴη-  
κείμενος, ἔχοι δ' οὗτος ἐν αὐτῷ γραμμὰς διαφόρους τοῖς χρώμασιν· εἶθ' ἕκα-  
20 στος μὲν στοχάζοιτο τοῦ τυχεῖν τοῦ σκοποῦ, ἥδη δ' ὁ μὲν διὰ τοῦ πατάξαι εἰς τὴν λευκὴν εἰ τύχοι γραμμὴν, ὁ δὲ διὰ τοῦ εἰς τὴν μέλαιναν, ἄλλος  
(δὲ) διὰ τοῦ εἰς ἄλλο τι χρῶμα γραμμῆς. Καθάπερ γὰρ τούτους ὡς μὲν ἀνωτάτω τέλος ποιεῖσθαι τὸ τυχεῖν τοῦ σκοποῦ, ἥδη δ' ἄλλον κατ' ἄλλον  
τρόπον προτίθεσθαι τὴν τεύξιν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰς ἀρετὰς πάσας  
25 ποιεῖσθαι μὲν τέλος τὸ εὐδαιμονεῖν, ὃ ἐστὶ κείμενον ἐν τῷ ζῆν ὁμολογουμέ-  
νως τῇ φύσει, τούτου δ' ἄλλον κατ' ἄλλον τυγχάνειν.

281 Cicero de finibus III 72. Ad easque virtutes, de quibus disputatum est, dialecticam etiam adiungunt et physicam easque ambas vir-  
tutum nomine appellant, alteram, quod habeat rationem, ne cui falso  
30 assentiamur neve umquam captiosa probabilitate fallamur, eaque quae de bonis et malis didicerimus, ut tenere tuerique possimus. Nam sine hac arte quemvis arbitrantur a vero abduci fallique posse. Recte igitur, si omnibus in rebus temeritas ignoratioque vitiosa est, ars ea, quae tollit  
haec, virtus nominata est.

282 Cicero de finibus III 73. Physicae quoque non sine causa tri-  
butus idem est honos (scil. ut virtus appellaretur) propterea quod, qui  
convenienter naturae victurus est, ei proficiscendum est ab omni mundo  
atque ab eius procuratione. Nec vero potest quisquam de bonis et malis  
vere iudicare nisi omni cognita ratione naturae et vitae etiam deorum,  
40 et utrum conveniat necne natura hominis cum universa. Quaeque sunt vetera praecepta sapientium, qui iubent „tempori parere“ et „sequi deum“  
et „se noscere“ et „nihil nimis“ haec sine physicis quam vim habeant (et

10 καὶ—ὑπομένειν add. Usener. 13 τὰ Heeren, τὰς libri. 18 ἀλλήλαις Usener, ἀλλήλοισι libri. 21 τοῦ πατάξαι Usener, τὸ ὑποτάξαι libri, ἀποτοξοῦσθαι Wytttenb. 23 δὲ add. Heeren. || τοῦ Usener, τὸ libri. 27 ἄλλον κατ' ἄλλην libri, corr. Heine et Canter. 30 de dialectica virtute cf. II n. 130sq. 38 est Madvig, sit libri.

habent maximam), videre nemo potest. Atque etiam ad iustitiam colendam, ad tuendas amicitias et reliquas caritates quid natura valeat, haec una cognitio potest tradere. Nec vero pietas adversus deos nec quanta iis gratia debeatur, sine explicatione naturae intellegi potest.

<sup>5</sup> 283 Alexander Aphrod. de fato cp. 36 p. 211, 17. ἀνθρώπου δὲ ἡ φρόνησις ἀρετή, ἣ ἐστίν, ὥς φασιν, ἐπιστήμη ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων.

284 Sextus adv. math. VII 158 (Arcesilaus e Stoicorum placitis profectus contra Stoicos disputat:) τὴν μὲν γὰρ εὐδαιμονίαν περιγίγνεσθαι διὰ τῆς φρονήσεως, τὴν δὲ φρόνησιν κινεῖσθαι ἐν τοῖς κατορθώμασιν, τὸ δὲ  
<sup>10</sup> κατορθώμα εἶναι ὅπερ πραχθὲν εὐλογον ἔχει τὴν ἀπολογία.

285 Cicero Tusculan. disput. IV 24, 53. *Fortitudo est igitur affectio animi, legi summae in perpetiendis rebus obtemperans; vel conservatio stabilis iudicii in eis rebus, quae formidolosae videntur, subeundis et repellendis; vel scientia rerum formidolosarum contrariarumque aut*  
<sup>15</sup> *omnino neglegendarum, conservans earum rerum stabile iudicium; vel brevius, ut Chrysippus: — nam superiores definitiones erant Sphaeri, hominis in primis bene definientis, ut putant Stoici: sunt enim omnino omnes fere similes, sed declarant communes notiones alia magis alia — quo modo igitur Chrysippus? Fortitudo est, inquit, scientia*  
<sup>20</sup> *rerum perferendarum vel affectio animi, in patiendo ac perferendo summae legi parens sine timore.*

286 Philo de sept. et fest. dieb. Vol. II Mang. p. 360. τὴν ἀνδρείαν ἀρετὴν περὶ τὰ δεινὰ πραγματευομένην ἴσασιν οἱ μὴ παντελῶς ἄμουντοι καὶ ἀχόρευτοι, κἂν ἐπὶ βραχὺ παιδείας προσάφωται τῶν ὑπομε-  
<sup>25</sup> νετέων οὕσαν ἐπιστήμην.

287 Scholia in Hom. Iliad. E 2. Θάρσος δὲ ἐστὶ κατὰ μὲν Στωϊκούς φιλοσόφους τὸ ἀσφαλῶς πεποιθέναι αὐτῷ ὅτι οὐδενὶ ἂν δεινῷ περιπέσοι, κατὰ δὲ τοὺς ἐκ τοῦ Περιπάτου τὸ εὐέλπιν εἶναι τοῦ μηδενὶ ἂν δεινῷ περιπεσεῖν etc.

<sup>30</sup> 288 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 16 p. 1041 b. Χρυσ. (ἐν τοῖς πρὸς Πλάτωνα περὶ δικαιοσύνης). Τοῦ δὲ Πλάτωνος εἰπόντος τὴν ἀδικίαν, ὡς διαφθορὰ ψυχῆς οὕσα καὶ στάσις, οὐδ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔχουσιν ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, ἀλλ' αὐτὸν ἑαυτῷ συμβάλλει καὶ <συν>-κρούει καὶ ταράττει τὸν πονηρόν· ἐγκαλῶν Χρύσιππος, „ἀτόπως,  
<sup>35</sup> φησὶ, λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν· εἶναι γὰρ πρὸς ἕτερον οὐ πρὸς ἑαυτόν τὴν ἀδικίαν.“

p. 1041 c. ἐν μὲν τοῖς πρὸς Πλάτωνα ταῦτ' εἶρηκε περὶ τοῦ τὴν ἀδικίαν λέγεσθαι μὴ πρὸς ἑαυτόν ἀλλὰ πρὸς ἕτερον· „οἱ γὰρ κατ' ἰδίαν ἄδικοι <οὐ> συνεστήκασιν ἐκ πλείονων τοιούτων τάναν-

3 adversum Nonius. 4 explanatione Nonius. 5 hoc Alexandri est, dis φρόνησιν abiudicantis. 14 et omnino con. Heine, quod non sufficit. 31 Rep. p. 351 d. 33 συγκρούει Reiske, κρούει libri. 39 οὐ inserui, quo locum multis doctorum coniecturis vexatum sanasse mihi videor. Antecedebant haec fere: ὁ γὰρ εἰς λέγεται ἄδικος οὐχ ὡς ἀδικῶν ἑαυτόν; quibus respondent:

τία λεγόντων, καὶ ἄλλως τῆς ἀδικίας λαμβανομένης ὡς ἂν ἐν πλείοσι πρὸς ἑαυτοὺς οὕτως ἔχουσιν, εἰς δὲ τὸν ἕνα μηδενὸς διατείνοντος τοιούτου· καθ' ὅσον δὲ πρὸς τοὺς πλησίον ἔχει οὕτως.“

289 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 16 p. 1041c. ἐπιλαθόμενος 5 γὰρ τούτων αὐθις ἐν ταῖς περὶ Δικαιοσύνης ἀποδείξεσιν „ἀδικεῖσθαι φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικῇ, γενόμενον ἑαυτῷ τοῦ παρανομεῖν αἷτιον, καὶ βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν.“

p. 1041d. Ἐν δὲ ταῖς Ἀποδείξεσι τοιούτους ἠρώτηκε λόγους 10 περὶ τοῦ τὸν ἄδικον καὶ ἑαυτὸν ἀδικεῖν· „Παραίτιον γενέσθαι παρανομήματος ἀπαγορεύει ὁ νόμος, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐστὶ παρανόμημα· ὁ τοίνυν παραίτιος γενόμενος αὐτῷ τοῦ ἀδικεῖν, παρανομεῖ εἰς ἑαυτόν· ὁ δὲ παρανομῶν εἰς ἕνα καὶ ἀδικεῖ ἐκείνον· ὁ ἄρα καὶ ὄντινούν ἀδικῶν καὶ ἑαυτὸν ἀδικεῖ.“ Πάλιν „τὸ 15 ἀμάρτημα τῶν βλαμμάτων ἐστὶ, καὶ πᾶς ἀμαρτάνων παρ' ἑαυτὸν ἀμαρτάνει· πᾶς ἄρα ὁ ἀμαρτάνων βλάπτει ἑαυτὸν παρὰ τὴν ἀξίαν, εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἀδικεῖ ἑαυτόν.“ Ἔτι καὶ οὕτως· „Ὁ βλαπτόμενος ὑφ' ἑτέρου ἑαυτὸν βλάπτει, καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν ἑαυτὸν βλάπτει· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἀδικεῖν· ὁ ἄρα ἀδι- 20 κούμενος καὶ ὑφ' ὅτουσιν πᾶς ἑαυτὸν ἀδικεῖ.“

290 Seneca de clementia lib. II 3. Clementia est temperantia animi in potestate ulciscendi vel lenitas superioris adversus inferiorem in constituendis poenis. Plura proponere tutius est, ne una finitio parum rem comprehendat et, ut ita dicam, formula excidat: 25 itaque dici potest et inclinatio animi ad lenitatem in poena exigenda. Illa finitio contradictiones inveniet, quamvis maxime ad verum accedat: si dixerimus clementiam esse moderationem aliquid ex merita ac debita poena remittentem; reclamabitur nullam virtutem cuiquam minus debito facere.

291 Hieronymus comment. in epist. ad Galatas Lib. III ep. 5 v. 22. Denique et hanc (scilicet τὴν χρηστότητα) Stoici ita definiunt: benignitas est virtus sponte ad bene faciendum exposita. Non multum bonitas a benignitate diversa est — hanc quoque sectatores Zenonis ita definiunt: bonitas est virtus quae prodest: sive virtus ex qua 35 oritur utilitas: aut virtus propter semet ipsam: aut affectus qui fons sit utilitatum.

292 Clemens Al. Strom. II p. 450 Pott. ἀγάπη δὲ ὁμόνοια ἂν εἴη τῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸν βίον καὶ τὸν τρόπον· ἢ συνελόντι φάναι κοι- 40 νωνία βίον· ἢ ἐκτένεια φιλίας καὶ φιλοστοργίας μετὰ λόγον ὀρθοῦ περὶ χρῆσιν ἐταίρων.

καθ' ὅσον δὲ etc.

Reiske, ἔσται libri.

δικαιούμενος libri.

12 καὶ τὸ libri, καὶ del. Reiske, malim τὸ δὲ. || ἐστὶ

14 εἰς ἕνα libri, malim εἰς τινά.

20 ἀδικούμενος Xyl.,

32 Cf. n. 273 χρηστότης δὲ ἕξις ἐκονσίως ἐνποιητική.

paullo post: παράκειται δὲ τῇ ἀγάπῃ ἢ τε φιλοξενία, φιλοτεχνία τις οὕσα περὶ χρῆσιν ξένων.

p. 451. ἢ τε φιλανθρωπία — — φιλική χρῆσις ἀνθρώπων ὑπάρχουσα.

5 ἢ τε φιλοστοργία φιλοτεχνία τις οὕσα περὶ στέρεξιν φίλων ἢ οἰκείων.

στέρεξις δ' αὖ τήρησις ἐστὶν εὐνοίας ἢ ἀγαπήσεως.

ἀγάπησις δὲ ἀπόδεξις παντελής — —

δι' ὁμόνοιαν, ἐπιστήμην οὕσαν κοινῶν ἀγαθῶν.

10 293 Clemens Al. Paedag. I 13 p. 159 Pott. hasce Stoicorum definitiones prodit:

ἡ ἀρετὴ — διάθεσις ἐστὶ ψυχῆς σύμφωνος ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ ὅλον τὸν βίον.

τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτήδευσιν λόγον ὁρθότητος ἀποδιδόασιν.

15 p. 160. καὶ ἔστιν ἡ μὲν πράξις <ἡ σπουδαία> ψυχῆς ἐνέργεια λογικῆς κατὰ κρίσιν ἀστείαν [καὶ ὄρεξιν ἀληθείας], διὰ τοῦ συμφυοῦς καὶ συναγωνιστοῦ σώματος ἐκτελουμένη.

καθ' ἣν δὲ ἀκόλουθον ἐν τῷ βίῳ.

20 καὶ γὰρ ὁ βίος <ὁ σπουδαῖος> σύστημα τί ἐστὶ λογικῶν πράξεων, τουτέστι τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου διδασκομένων ἀδιάπτωτος ἐνέργεια.

294 Stobaeus ecl. II 67, 5 W. φιλομουσίαν δὲ καὶ φιλογραμματίαν καὶ φιλιππίαν καὶ φιλοκνηγίαν καὶ καθόλου <τάς> ἐγκυκλίους λεγόμενας τέχνας ἐπιτηδεύματα μὲν καλοῦσιν, ἐπιστήμας δ' οὐ· ἐν <δὲ> ταῖς σπουδαίαις  
25 ἔξεσι ταῦτα καταλείπουσι, καὶ ἀκολούθως μόνον τὸν σοφὸν φιλόμουσον εἶναι λέγουσι καὶ φιλογράμματον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ἀνάλογον. τό τε ἐπιτήδευμα τοῦτον ὑπογράφουσι τὸν τρόπον· ὁδὸν διὰ τέχνης ἢ μέρους ἄγουσαν ἐπὶ <τὰ> κατ' ἀρετήν.

### § 8. Mutua virtutum coniunctio.

30 295 Diog. Laërt. VII 125. τὰς δὲ ἀρετὰς λέγουσιν ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις, καὶ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν. εἶναι γὰρ αὐτῶν τὰ θεωρήματα κοινά, καθάπερ Χρῦσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ἀρετῶν φησὶν, Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν τῇ φυσικῇ κατὰ τὴν ἀρχαίαν, Ἐκάτων δὲ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ἀρετῶν. τὸν γὰρ ἐνάρξε-  
35 τον θεωρητικὸν τε εἶναι καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων· τὰ δὲ ποιητέα καὶ αἰρετέα ἐστί, καὶ ὑπομενετέα καὶ ἀπονεμητέα καὶ ἐμμενητέα. ὥστε εἰ τὰ μὲν αἰρετικῶς ποιεῖ, τὰ δὲ ὑπομενετικῶς, τὰ δὲ ἀπονεμητικῶς,

15 et 19 addidi pro eo quod Clemens habet ἡ τοῦ Χριστιανοῦ. 16 a Cl. additum. 23 τὰς Heeren, καὶ κατὰ libri. 24 δὲ add. Valckenaar. 27 ὑπογράφουσι Wytttenb., ἐπιγράφουσι libri. || ἡ μέρους Usener, ἡμέρον libri. 28 τὰ add. Wachsm. 34 fortasse τὴν ἀρχήν. || τὸ B (pro τὸν). 35 πρακτικὸν ποιητέων (-ον B) BP. || ποιητέα BP. 36 ὑπομενετέα BP. || ἐμμενετέα P. 37 αἰρετικῶς P αἰτιῶς B. || τὰ δὲ—οἰκεία τρέπεσθαι om. B. || ὑπομενετικῶς P.

τὰ δὲ ἐμμενῆτικῶς, φρόνιμός τε ἐστὶ καὶ ἀνδρεῖος καὶ δίκαιος καὶ σώφρων. κεφαλαιουῶσθαι τε ἐκάστην τῶν ἀρετῶν περὶ τι ἴδιον κεφαλαῖον· οἷον τὴν ἀνδρείαν περὶ τὰ ὑπομενετέα, τὴν φρόνησιν περὶ τὰ ποιητέα καὶ μὴ καὶ οὐδέτερα· ὁμοίως τε καὶ τὰς ἄλλας περὶ τὰ οἰκεία τρέπεσθαι. ἔπονται δὲ τῇ μὲν φρονήσει εὐβουλία καὶ σύνεσις· τῇ δὲ σωφροσύνῃ εὐταξία καὶ κοσμιότης· τῇ δὲ δικαιοσύνῃ ἰσότης καὶ εὐγνώμοσύνη· τῇ δὲ ἀνδρείᾳ ἀπαρραλλαξία καὶ εὐτονία. Cf. III n. 280.

296 Galenus optimum medicum esse philosophum Vol. I p. 61 K. οὕτω δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀναγκαῖον ἔχειν αὐτόν (scil. medicum sapientem). σύμπεσαι γὰρ ἀλλήλαις ἔπονται, καὶ οὐχ οἷόν τε μίαν ἡντιναοῦν λαβόντι μὴ οὐχὶ καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας εὐθὺς ἀκολουθούσας ἔχειν, ὥσπερ ἐκ μιᾶς μηρίνθου δεδεμέναις.

297 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 15 p. 1041a. Καὶ μὴν ἐν ταῖς περὶ Δικαιοσύνης ἀποδείξεσι λέγει ῥητῶς ὅτι „πᾶν κατόρθωμα καὶ εὐνόμημα καὶ δικαιοπράγημά ἐστι· τὸ δὲ γε κατ' ἐγκράτειαν ἢ καρτερίαν ἢ φρόνησιν ἢ ἀνδρείαν πραττόμενον κατόρθωμά ἐστιν· ὥστε καὶ δικαιοπράγημα.“

298 Lactant. div. instit. V 17. Denique, ut concludam disputationem, non posse eundem iustum esse ac stultum, eundem sapientem et iniustum, docet ipsa ratio. Qui enim stultus est, quid sit iustum ac bonum nescit et ideo semper peccat. Ducitur enim quasi captivus a vitiis, nec resistere ullo modo potest, quia caret virtute, quam nescit. Iustus autem ab omni peccato se abstinet; quod aliter facere non potest, quam si habeat recti pravique notitiam. Rectum autem discernere a pravo quis potest nisi sapiens? Ita fit ut nunquam possit esse iustus, qui stultus est, neque sapiens qui fuerit iniustus.

ibidem: Stultitia igitur est in factis dictisque per ignorantiam recti ac boni erratio.

299 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 27 p. 1046e. „Τὰς ἀρετὰς φησὶν ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις, οὐ μόνον τῷ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τῷ τὸν κατὰ μίαν ὀτιοῦν ἐνεργοῦντα κατὰ πάσας ἐνεργεῖν· οὔτε γὰρ ἄνδρα φησὶ τέλειον εἶναι τὸν μὴ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετὰς, οὔτε πρᾶξιν τελείαν, ἥτις οὐ κατὰ πάσας πράττεται τὰς ἀρετὰς.“

300 Hieronymus ep. 66 (ad Pammachium) 3. Quattuor virtutes describunt Stoici, ita sibi invicem nexas et mutuo cohaerentes, ut qui unam non habuerit omnibus careat: prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam.

301 Philo de ebrietate § 88 Vol. II p. 186, 21 Wendl. Χρὴ μέντοι μηδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖν ὅτι ἡ σοφία, τέχνη τεχνῶν οὔσα, δοκεῖ μὲν ταῖς διαφοροῖς ὕλαις ἐναλλάττεσθαι, τὸ δ' αὐτῆς ἀληθὲς εἶδος ἄρρεπτον ἐμφανίζει τοῖς ὀξυδορκοῦσι καὶ μὴ τῷ περιγεχυμένῳ τῆς οὐσίας ὄγκῳ μεθελκομένοις, ἀλλὰ τὸν

3 ὑπομενετέα P. 6 καὶ om. BP. 14 cf. Stobaeus eclog. II 7 p. 97, 5 Wachsm. 32 φησὶ Wy., φασὶ libri.

ἐνεσφραγισμένον ὑπὸ τῆς τέχνης αὐτῆς χαρακτηῖρα διορθῶσι. Τὸν ἀνδριαντοποιὸν Φειδίαν ἐκείνον, καὶ χαλκὸν λαβόντα φασὶ καὶ ἐλέφαντα καὶ χρυσὸν καὶ ἄλλας διαφόρους ὕλας, ἀνδριάντας ἀπεργάσασθαι καὶ ἐν ἅπασιν τοῦτοις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνσημῆνασθαι τέχνην, ὥς μὴ μόνον ἐπιστήμονας ἀλλὰ καὶ λίαν ἰδιώτας τὸν δημιουργὸν ἀπὸ τῶν δημιουργηθέντων γνωρίσαι. — Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διδύμων ἡ φύσις χρησαμένη τῷ αὐτῷ πολλὰκις χαρακτηῖρι, παρὰ μικρὸν ἀπαρallάκτους ὁμοιότητας ἐτύπωσε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τελεία τέχνη, μίμημα καὶ ἀπεικόνισμα φύσεως οὖσα, ὅταν διαφόρους ὕλας παραλάβῃ, σχηματίζει καὶ ἐνσφραγίζεται τὴν αὐτὴν ἀπάσαις ἰδέαν, ὥς ταύτη μάλιστα συγγενῇ καὶ ἀδελφῇ καὶ δίδυμα τὰ δημιουργηθέντα γενέσθαι. — Ταῦτόν οὖν καὶ ἡ ἐν τῷ σοφῷ δύναμις ἐπιδείξεται· πραγματευομένη γὰρ τὰ περὶ τοῦ ὄντος, εὐσέβεια καὶ ὁσιότης ὀνομάζεται, τὰ δὲ περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτόν, φυσιολογία· μετεωρολογικὴ δὲ τὰ περὶ τὸν αἶρα καὶ ὅσα κατὰ τὰς τροπὰς αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς ἐν τε ταῖς ὁλοχερέσιν ἐτησίαις ὥραις καὶ ταῖς ἐν μέρει κατὰ τε μηνῶν καὶ ἡμερῶν περιόδους πέφυκε συνίστασθαι· ἡ θικὴ δὲ τὰ πρὸς ἀνθρωπίνων ἐπανόρθωσιν ἡθῶν, ἧς ἰδέαι πολιτικὴ τε ἡ περὶ πόλιν, καὶ ἡ περὶ οἰκίας ἐπιμέλειαν οἰκονομικὴ, συμποτικὴ τε ἡ περὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας. Ἔτι δ' αὖ ἡ μὲν περὶ ἀνθρώπων ἐπιστάσιαν βασιλική, ἡ δὲ περὶ προστάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις νομοθετικὴ. Πάντα γὰρ ταῦτα ὁ πολύφημος ὡς ἀληθῶς καὶ πολυώνυμος σοφὸς κεχώρηκεν (iterum singulae artes enumerantur) καὶ ἐν ἀπάσαις ἐν εἶδος καὶ ταῦτόν ἔχων ὁφθῆσεται.

302 Olympiodorus in Plat. Alcib. pr. p. 214 Creuzer. ὅτι εἰ καὶ ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ τῇ ἰδιότητι διαφέρουσιν. οὐ γὰρ εἰσι μία, ἀλλὰ πᾶσαι ἐν μὲν τῇ ἀνδρείᾳ εἰσὶν ἀνδρείως, ἐν ἄλλῳ δὲ σωφρονικῶς· ὥς καὶ πάντες οἱ θεοὶ ἐν μὲν τῷ Διὶ εἰσι διῶς, ἐν ἄλλῳ δὲ ἡραῶς· οὐδεὶς γὰρ θεὸς ἀτελής. Καὶ ὡς Ἀναξαγόρας ἔλεγε πάντα ἐν πᾶσιν, ἐν δὲ πλεονάζειν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν θείων ἐροῦμεν. Πᾶσα γὰρ ἀρετὴ φρονησίς ἐστιν, ὥς τὰ πρακτ(έ)α εἰδυῖα· πᾶσα ἀνδρεία, ὥς ἀγωνιζομένη· πᾶσα σωφροσύνη, ὥς ἐπὶ τὸ κρείττον ἐπανάγουσα· πᾶσα δικαιοσύνη, ἢ τὰ προσήκοντα τοῖς πρακτοῖς ἀπονέμουσα.

303 Philo de Mose lib. II Vol. II Mang. p. 135. ὁ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν εἶωθε λέγεσθαι ὅτι ὁ μίαν ἔχων καὶ πάσας ἔχει.

304 Philo de sacrif. Abel et Cain § 82 Vol. I p. 236, 3 Wendl. διαιρετέον οὖν αὐτόν (scil. τὸν λόγον) εἰς κεφάλαια προηγούμενα, τὰ λεγόμενα ἐμπίπτοντα, καὶ ἐφαρμοστέον ἐκάστῳ τὰς οἰκίους κατασκευάς, μιμνέμενους τοὺς ἀγαθοὺς τῶν τοξοτῶν, οἱ σκοπὸν τινα προθέμενοι τὰ βέλη πάντα ἐπ' αὐτόν ἀφιέναι πειρῶνται. Σκοπῷ μὲν γὰρ τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. οὕτως τὸ πάντων ἄριστον ἐσθημάτων ὁ λόγος ἀρμονίως συνυφαίνεται.

p. 237, 2 § 84. τὸ γὰρ ὅλον καὶ ἐν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἢ κατὰ εἶδη τὰ προσηχῇ τέμνεται, φρόνησιν καὶ σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, ἵνα τὰς καθ' ἑκάστον εἰδότες διαφορὰς ἐκούσιον ὑπομένωμεν λατρεῖαν καὶ καθ' ὅλον καὶ κατὰ μέρη.

17 περὶ Mang., πρὸς libri, || οἰκίας FH, οἰκίαν UG. || ἐπιμέλειαν H ἐπιμέλεια GUF. 36 οἰκίους Pap., οἰκίας codd. 39 ἐσθημάτων Pap. U, αἰσθημάτων F, μαθημάτων ceteri. 41 ἐν γένει UF, ἐν γενέσει Pap., ἐν ἐστὶν ceteri.

## § 9. Virtutes esse animalia.

305 Stobaeus ecl. II 64, 18 W. Ἀρετὰς δ' εἶναι πλείους φασὶ καὶ ἀχωρίστους ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὰς αὐτὰς τῷ ἡγεμονικῷ μέρει τῆς ψυχῆς καθ' ὑπόστασιν, καθ' ὃ δὴ καὶ σῶμα πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι τε καὶ λέγεσθαι, τὴν γὰρ διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι· τὸ γὰρ συμφυὲς 5 πνεῦμα ἡμῖν ἐνθερμον ὃν ψυχὴν ἡγοῦνται.

306 Stobaeus ecl. II 65, 1 Wachsm. βούλονται δὲ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν ψυχὴν ζῶον εἶναι· ζῆν τε γὰρ καὶ αἰσθάνεσθαι· καὶ μάλιστα τὸ ἡγεμονικὸν μέρος αὐτῆς, ὃ δὴ καλεῖται διάνοια. διὸ καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ζῶον εἶναι, ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ <τῇ> διανοίᾳ ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν. κατὰ τοῦτο γὰρ φασὶ 10 καὶ τὴν φρόνησιν φρονεῖν· ἀκολουθεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ οὕτως λέγειν.

307 Seneca epist. 113, 1. quid sentiam de hac quaestione, iactata apud nostros: an iustitia fortitudo prudentia ceteraeque virtutes animalia sint. Hac subtilitate effecimus, Lucili carissime, ut exercere ingenium inter inrita videremur et disputationibus nihil profuturis otium 15 terere. Faciam, quod desideras, et quid nostris videatur, exponam. — — quae sint ergo, quae antiquos moverint, dicam. Animum constat animal esse, cum ipse efficiat, ut simus animalia, [et] cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. virtus autem nihil aliud est quam animus quodammodo se habens: ergo animal est. Deinde virtus agit aliquid. 20 agi autem nihil sine inpetu potest. si inpetum habet, qui nulli est nisi animali, animal est. „Si animal est, inquit, virtus, habet ipsa virtutem.“ Quidni habeat se ipsam? quomodo sapiens omnia per virtutem gerit, sic virtus per se. „Ergo, inquit, et omnes artes animalia sunt et omnia, quae cogitamus quaeque mente complectimur. sequitur, ut multa milia 25 animalium habitent in his angustiis pectoris et singuli multa simus animalia aut multa habeamus animalia.“ Quaeris, quid adversus istuc respondeatur? unaquaeque ex istis res animal erit: multa animalia non erunt. quare? dicam, si mihi adcommodaveris subtilitatem et intentionem tuam. Singula animalia singulas habere debent substantias. ista omnia 30 unum animum habent. itaque singula esse possunt, multa esse non possunt. Ego et animal sum et homo, non tamen duos esse dices. quare? quia separati debent esse (ita dico, alter ab altero debet esse diductus) ut duo sint. Quicquid in uno multiplex est, sub unam naturam cadit. itaque unum est. Et animus meus animal est et ego animal sum: duo 35 tamen non sumus. quare? quia animus mei pars est. Tunc aliquid per se numerabitur, cum per se stabit: ubi vero alterius membrum erit, non poterit videri aliud. quare? dicam: quia quod aliud est, suum oportet esse et proprium et totum et intra se absolutum.

Ibidem § 24: Non sunt, inquit, virtutes multa animalia et tamen 40 animalia sunt. nam quemadmodum aliquis et poeta est et orator, et tamen unus, sic virtutes istae animalia sunt, sed multa non sunt.

10 τῇ addidi. || διανοία Heeren, διάνοια libri.  
ἀκολουθεῖν libri. 21 impetus = ὄρμη.

11 ἀκολουθεῖ Heeren,